26

Fanøs kultur, natur og historie

Billeder og tekster samlet og tilrettelagt af Per Hofman Hansen

Vinduesstikket

Hvid, grøn, sort:
Livet, håbet, døden.

Fuglekøjernes flora

Anfred Pedersen:
Vandplanter, bregner, blomster, buske, træer.

Mennesket i Vadehavet

Horst Meesenburg:
Vadehavets økosystem omkring Fanø og Mandø.

Skibsportrætmaleren

Skibsportrætmaler i Sønderho, Jes N. Ollesen (1824-1850)

Modtag nyhedsbrevet

Mit nyhedsbrev om Fanø udkommer en gang om måneden. Tilmelding >

Fanø ca. 1650

I midten af 1600-tallet udførte af Johannes Mejer en række smukke og værdifulde kort. Fanø findes på adskillige af dem.

Romax turistkort 1948

Romax' Turistkort med beskrivelse af Fanø 1948

Fanø 1856

Samtidens pragtværk om Danmark besøgte også Fanø. Den dygtige litograf Em. Bærentzen stod for udgivelsen i 1856.

Marryat på Fanø 1859

Den engelske adelsmand og excentriker Horace Marryat rejste i 1859 rundt i Danmark.
I juli nåede han Fanø...

Fuglekøjerne

Fuglekøjerne blev fra 1866 anlagt til fangst af ænder, senere blev de brugt til ringmærkning af trækfugle.

Ill. Tidende på Fanø

Fanø 1887

Brandes på Fanø 1894

Fotograf Pors' Fanø

Æ Kåver - Sønderho

Det er nødvendigt at sejle…

Sømærker og sejlads i Vadehavet og omkring Fanø
i mere end 425 år

Sønderho Forsamlingshus 20. maj 2010

Per Hofman Hansen

Foto: Petrea Lund, Sønderho

- Ristgrunden
- Røde Klif Sand
- Rømø Flak
- Store sælhundebanke
- Kore Sand
- Knuderne
- Flakstjerten
- Knoben
- Manø Flak
- Knudedyb
- Peelrevet
- Riber Dyb
- Peter Meyers Sand
- Galgerevet
- Galgedyb
- Draget
- Keldsand
- Jens Klemmensens revle
- Læggen
- Fuglsand
- Trinden
- Pendersand
- Vese Banke
- Knoppen
- Klyngvese Sand
- Købmandssand
- Langli Sand
- Svenskerknoldene
- Grisen
- Bøjes Banke
- Søren Jessens Sand
- Smørsand
- Grådyb
- Fiskerdybet
- Smørsand
- Dødemandsbjerget
- Våde Bjælke
- Tørre Bjælke
- Horns Rev
- Ulven
- Cancer
- Vovvov

De ældste tider

Søkort over Jyllands vestkyst udført af Lucas Waghenaer 1584

(Spieghel der Zeevaerdt)

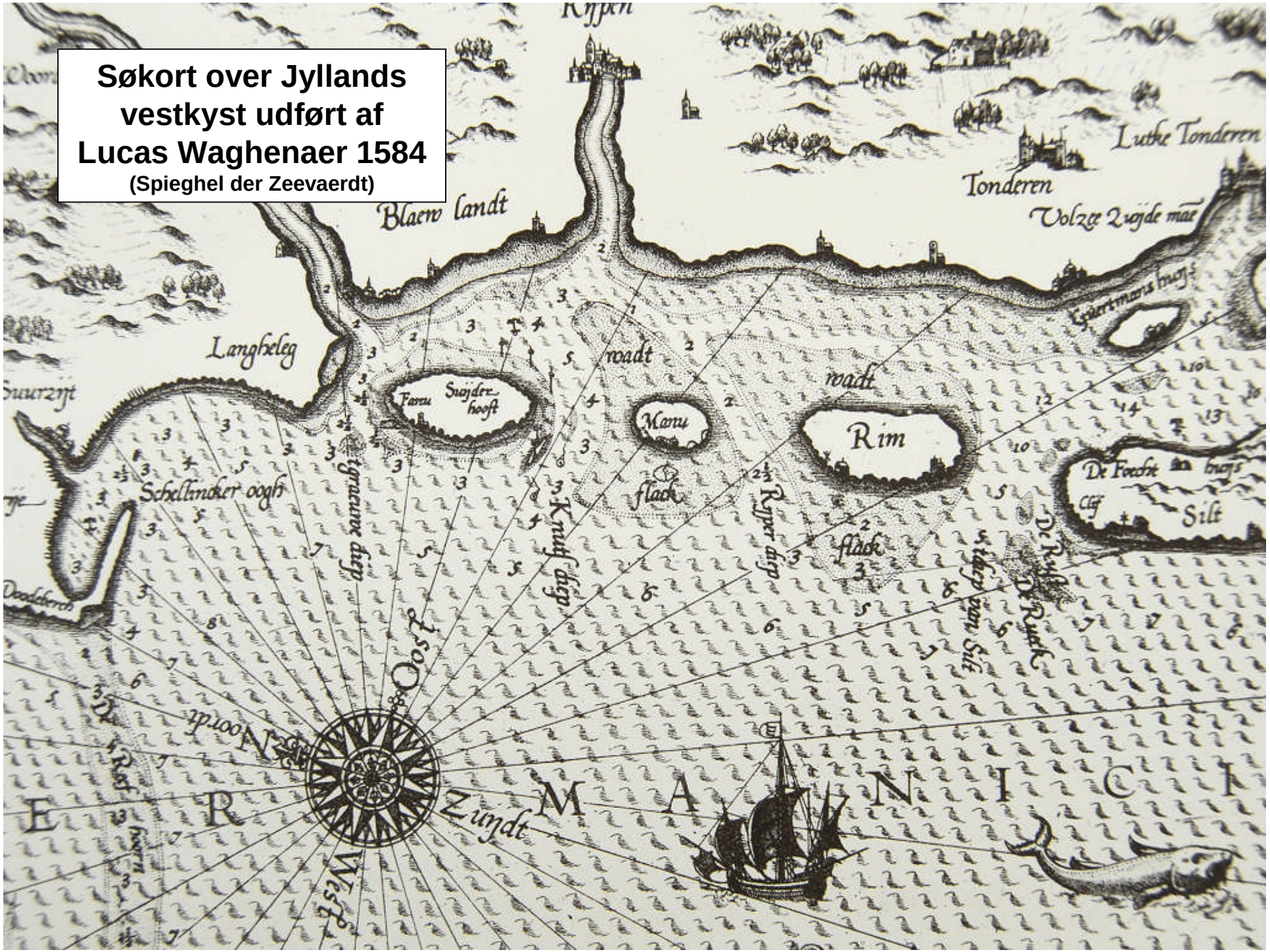

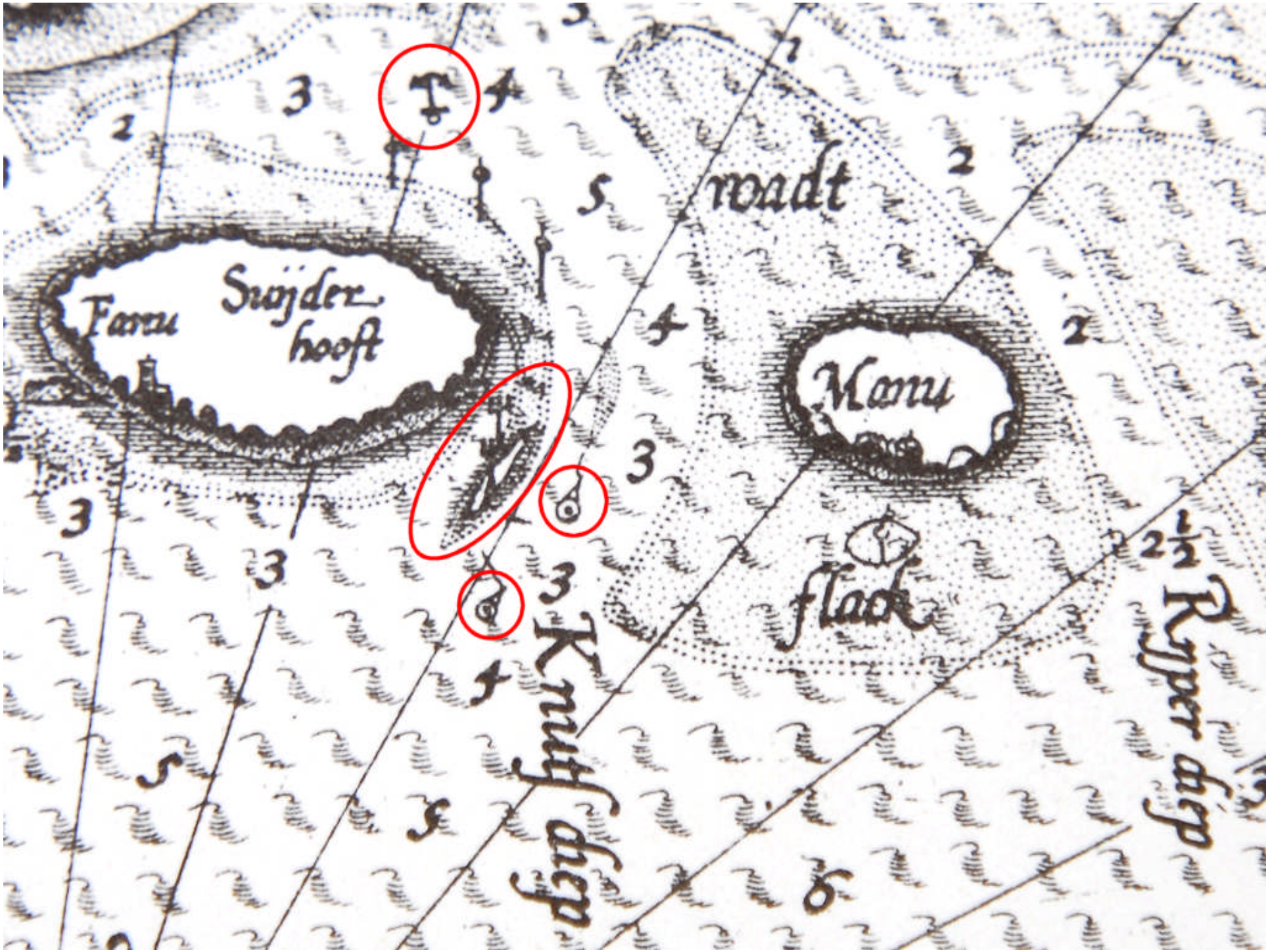
Faru
Snijder hoeft
Manu
flack
Knuf dep
Ryper dep

Willem Janszoon Blaeu
Søkort over Jyllands og Holstens vestkyst 1612

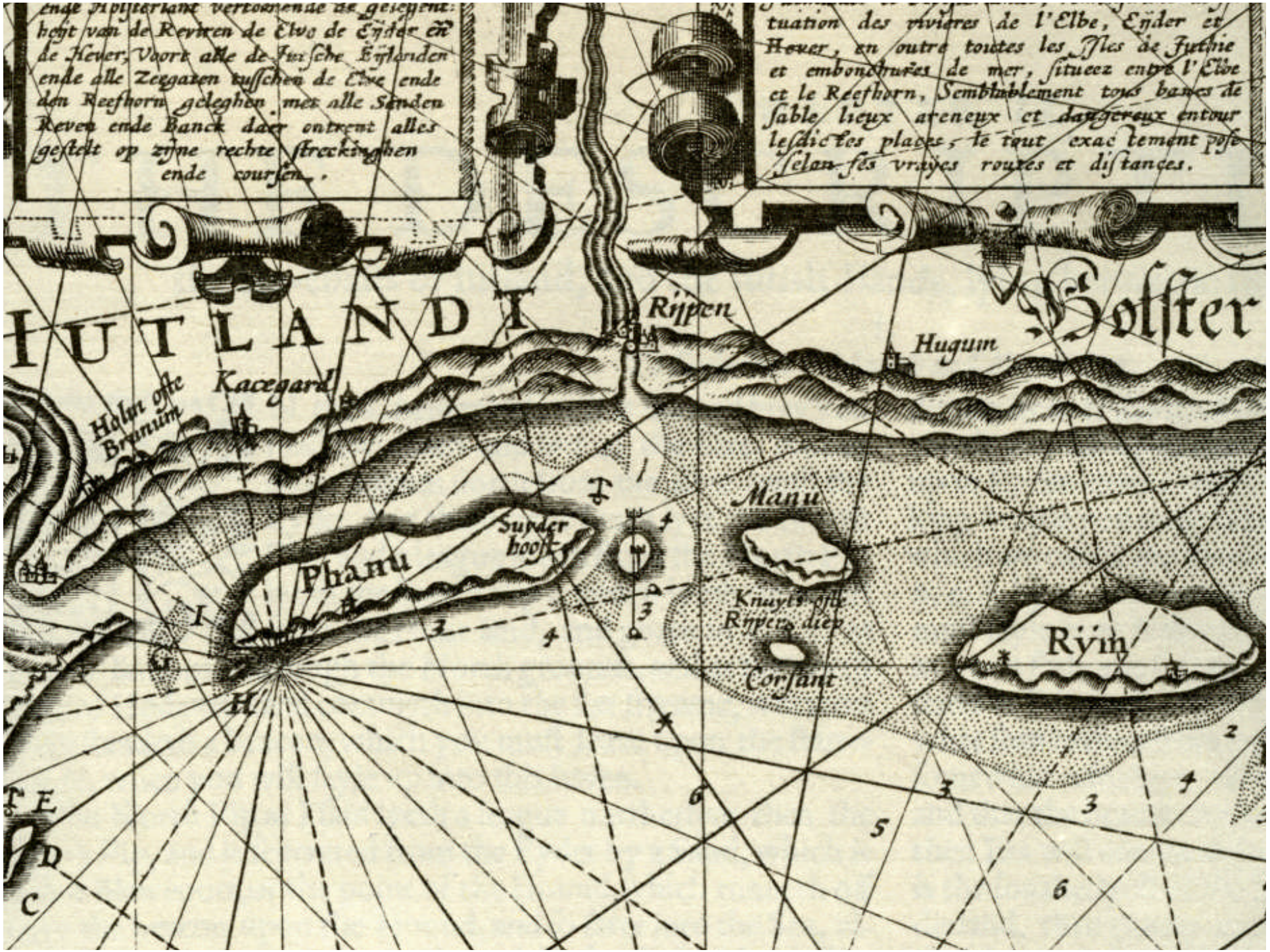
ende Pijlsterlant vertoonende de gesteynt-
heyt van de Reviren de Elve de Eyder en
de Heuer, Voort alle de Jutsche Eylanden
ende alle Zeegaten tusschen de Elve ende
den Reefhorn geleghen met alle Sanden
Reven ende Banck daer ontrent alles
gestelt op zijne rechte strecklinghen
ende coursen.
tuation des rivières de l'Elbe, Eyder et
Heuer, en outre toutes les Isles de Jutlanie
et embouchures de mer, situeez entre l'Elbe
et le Reefhorn. Semblablement tous bancs de
sable lieux areneux et dangereux entour
lesdictes places, le tout exactement posé
selon ses vrayes routes et distances.
HUTLANDI
Rijpen
Hugum
Holsser
Kacegard
Holm ofte
Brunum
Manu
Sunder
hoofd
Phanu
Knuyts ofte
Rijpers diep
Corsant
Ryin
H
E
D
C

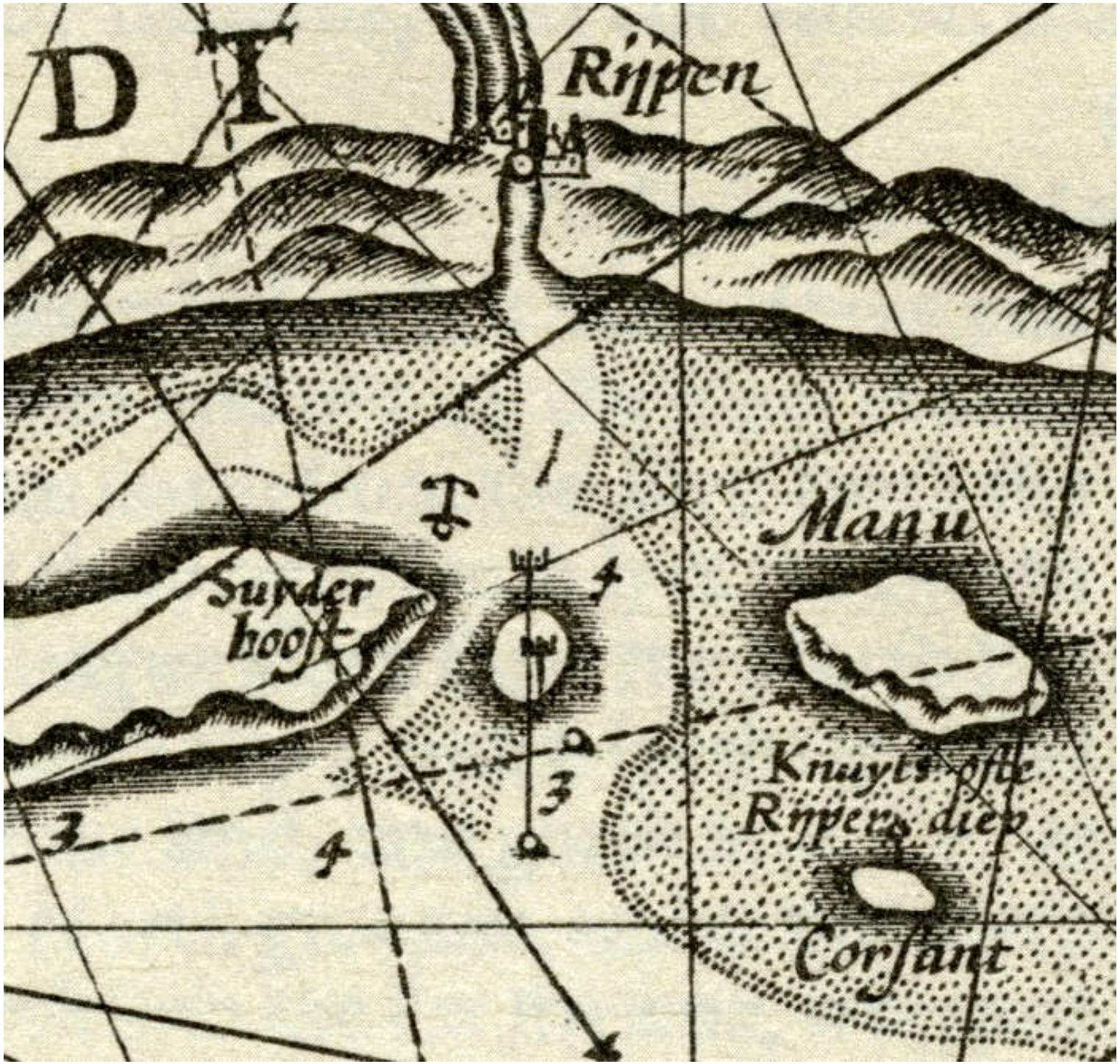
D
T
Rippen
Manu
Sunder
hoofd
Knuyts offe
Rippers diep
Corsant
1
4
3
3
4

VII.

To ſayle into Knuyts or Ryper Chanel.

FRom the Haven of Liſt to Knuyts or Ryper chanel the courſe is north & ſouth, about 7 leagues: but Ryper deepe and Holie land lye diſtant north and ſomewhat ſoutherly, and ſouth and ſomewhat eaſterly. To ſayle into Knuyts or Ryper chanel, when you come out of the ſouth, then runne by the flat of Rim and Manu, about to the ſouth ende of Phanu, called South head or South point, then you ſhall ſee two capes or beacons upon a drie ſand ſtand a litle ſouthward from South head, bring theſe beacons a litle before each other, that is, the innermoſt or longeſt a litle, or a hand ſpake length north frō the ſhorteſt or uttermoſt, then they wil ſtand eaſt, or ſomewhat northerly from you, let them ſtand ſo, and there you ſhall finde the uttermoſt tonne, which lyeth at four fathome on the north land, which you muſt leave on baghborde, & goe to the ſecond tōne, e. and by ſ. and when you are by the firſt tonne, then you may ſee the ſecond, yet they lye a great waie one from the other, you muſt leave the ſecond tonne alſo on baghborde, keepe along by the ſouth land till, you be paſt the beacons, for there ſhooteth off a Flat from the uttermoſt beacon to the ſecond tōne, which you muſt ſhunne ſomewhat. When you are paſt the beacons, then loofe becauſe of the Sand whereon the beacons ſtand, and there anckor where you will, for there it is deepe and ſhoring or ſteepe, there you can doe no harme. The Ryper ſhippes which come out lye there ſtaying for a winde. In this chanel it is 20 foot water at half flood, but at a high water it is not the beſt chanel, for it is narrowe and flat a great waie without: and then when you have gotten that, then you may ſee both the ſides of the land ravle, when the winde bloweth ſomewhat hard. But when you come out of the north, then you muſt rūne upon the ſouth ende of Phanu, untill you ſee the beacons aforeſaid, and then do as I ſhewed you before. The Moone being ſouthſouthweſt, and northnortheaſt maketh there a high water.

VIII.

To ſayle into the Grouwe deepe, and Schellingh kroegh.

Luyſbergh. Langhelech.

ABout n.e. and n. e. & by n. from the north ende of Phanu there lyeth a little Hill as if it were an Iland, called Luysbergh. A litle north frō it there lyeth a long plaine ſand hill which is called Langhelech, from thence the land rea-

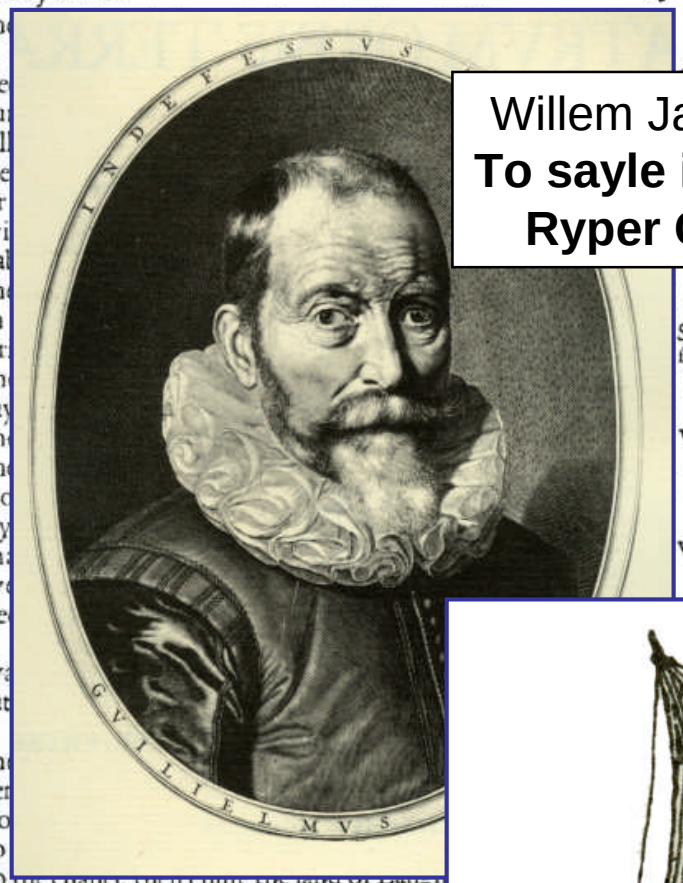

Willem Janszoon Blaeu
To sayle into Knuyts or Ryper Chanel 1612

Smeur-ſand.

Wiſdyke.

Woordt.

upon it without anie daunger, but keepe at
then you cannot miſ-ſayle that Kroech, fo
this land frō Langhelegh till you be with
at three fathome and an half: but if you co
fathome and an half, then you would ſayle
and goe without the Kroech aforeſaid. Sch
cheth in northweſt for the moſt part, and
gainſt all windes, as if you laye in the Ko
ghen.

But if you come out of the north & will
you may well ſound about that drie ſand a
when you come by the innermoſt point of
ſhooteth a Sand off, but you may ſee it

Blaeau: The light of navigation 1612

Når du kommer fra syd og skal navigere ind i Knudedyb eller Ribe Dyb, sejl da forbi Rømø og Mandø Flak op til sydspidsen af Fanø, som kaldes Sønderho eller Sydspidsen. Da vil du se to vartegn eller båker på en tørlagt sandbanke [Peter Meyers Sand] lidt syd for Fanøs sydspids. Bring nu disse sømærker næsten over ét, således at den inderste, som er den højeste, er en smule eller omkring en håndsbredde nord for den korteste eller fjerneste. De vil nu stå mod øst eller noget nordligt for dig. Lad dem blive her, og find nu den yderste tønde, som ligger på fire favne vand ud for nordkysten. Hold den nu til bagbord og sejl hen til den næste tønde i retning mod øst og syd, og når du er ved den første tønde, kan du se den anden.

Når du har passeret sømærkerne, så skal du luffe op mod vinden på grund af den sandbanke, som sømærkerne står på, og her ankre op, hvor det passer dig, for her er dybt med en stejl strandbred, som ikke kan gøre nogen skade. De skibe, der kommer ud fra Ribe, ligger her og venter på vind. I denne sejlrende er der 20 fod vand ved halv flod, men ved højvande, er det nu ikke den bedste sejlrende, for den er snæver og flad på en stor del af vejen ud; og når du så har det, kan du muligvis se begge sider af sandbanken, når vinden blæser noget hårdt. Men når du har sejlet tilstrækkeligt langt mod nord, skal du sejle op til sydspidsen af Fanø, indtil de kan se de førnævnte sømærker, og her gøre som jeg beskrev det før. Er månen i sydsydvest og nordnordvest kan det blive springflod.

Tønder, vager, koste, prikker…

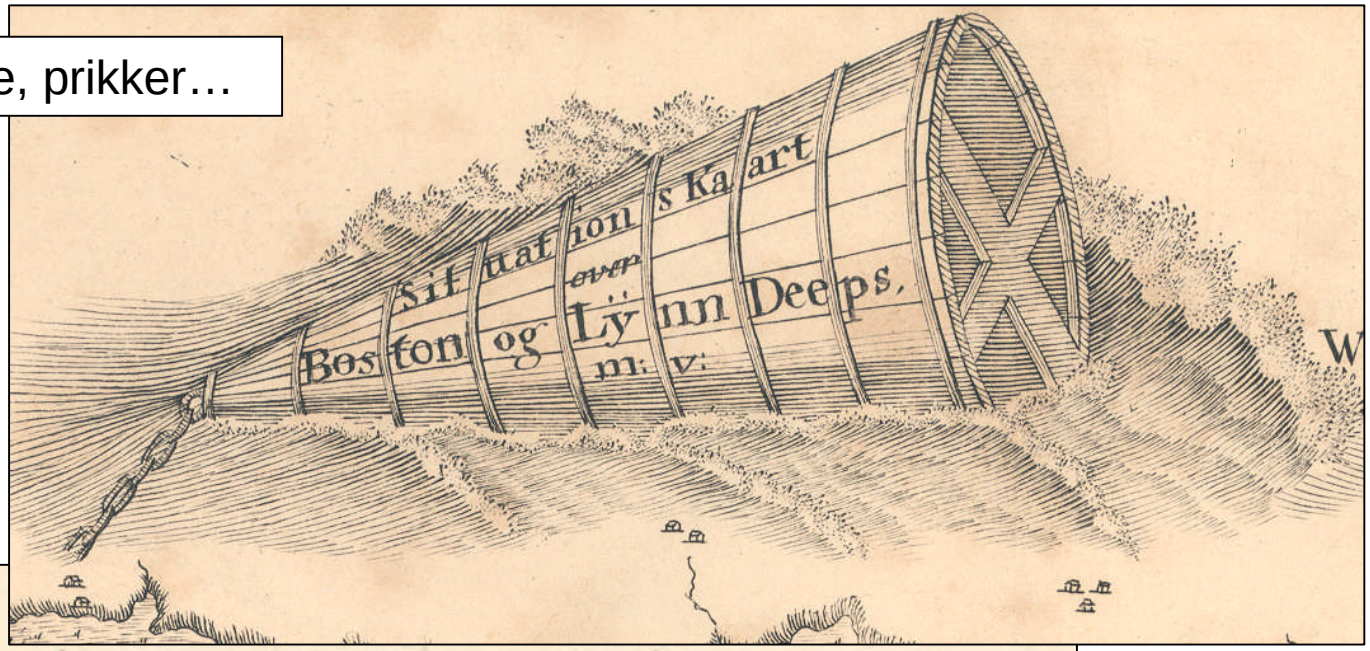

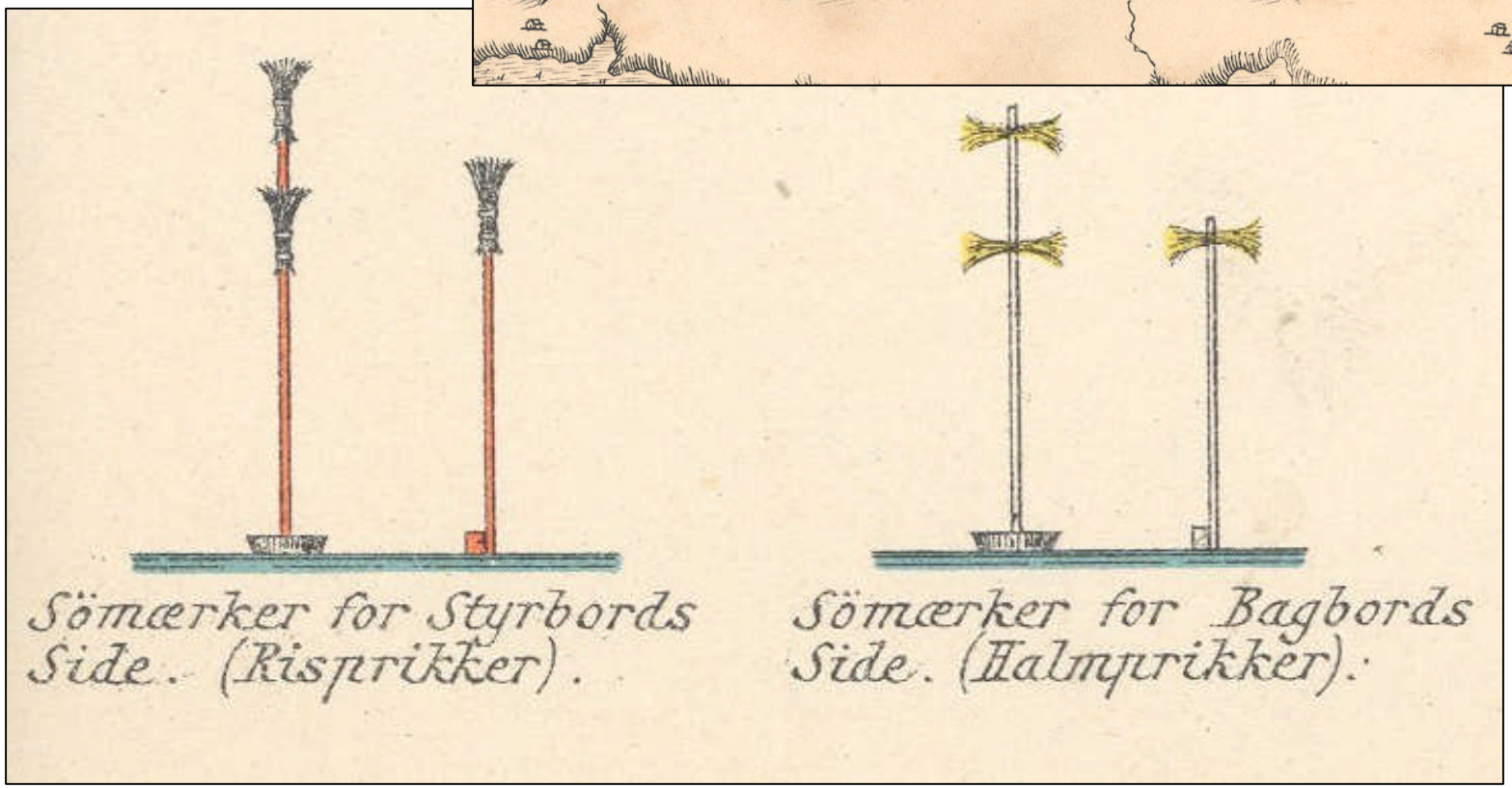

Minde over
Prikkesæller
Hans Pedersen
× 19 Sep. 1822,
† 7 Juli 1905.
Hustru
Anne Pedersen
f. Jensdatter
× 17 Sep. 1840,
† 1 Marts 1900.
Hvil i Fred.

Tegning til Sønderho vagerhus 1933
Rigsarkivet

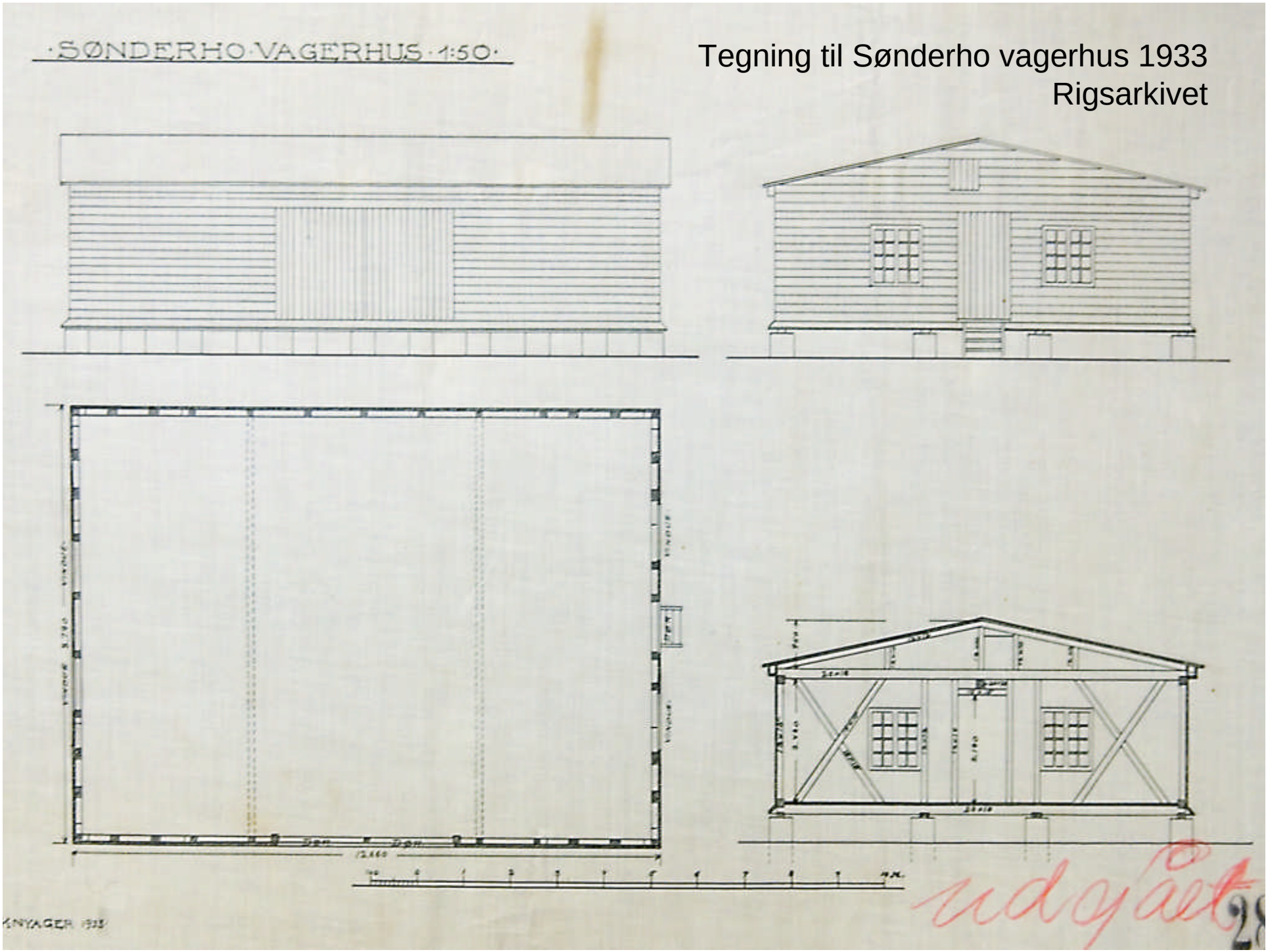

Situation s Kaart
Boston og Lynn Deeps,
m: v:

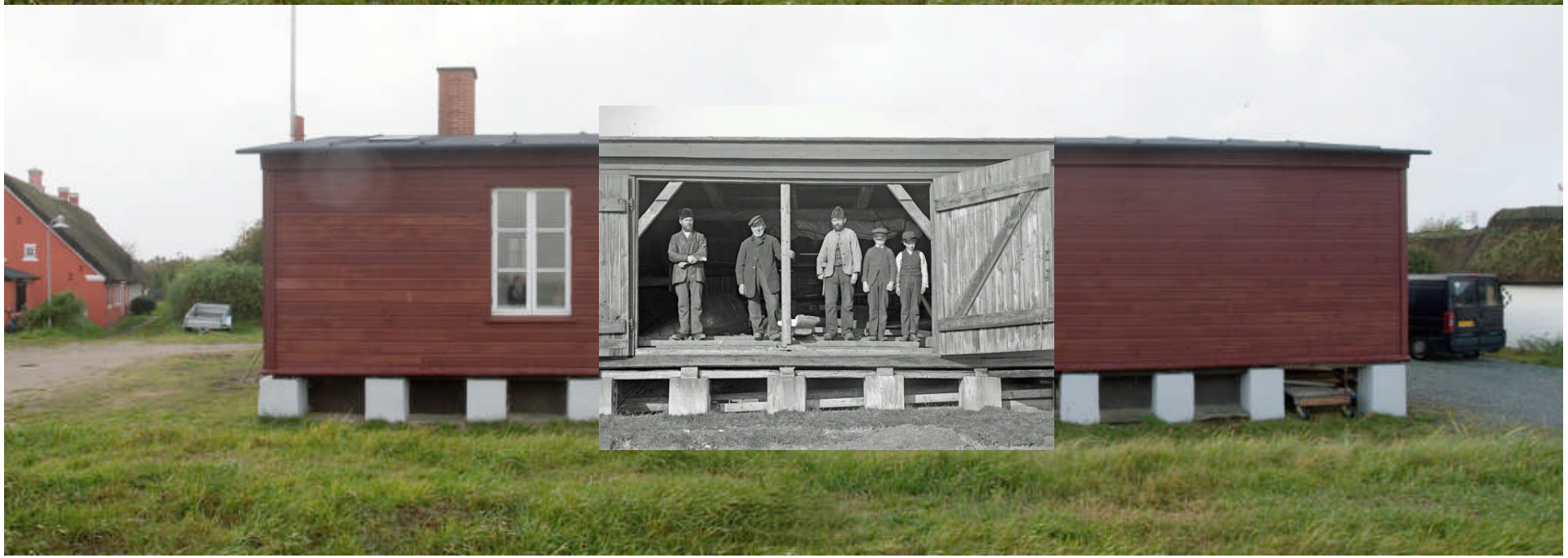

I 1880'erne rejstes 23 sømærker fra Skagen til Blåvand

11 af dem er i dag fredet.

De var enkeltstående landkendingsmærker, der supplerede landtoningen.

Mærkerne paa Vlieland *seet i det yderste af*

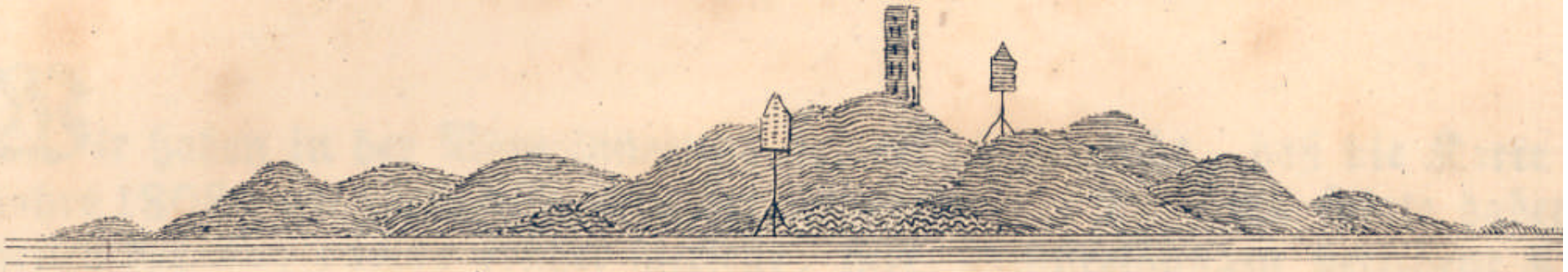

Ter Schelling *fra samme Punkt.*

rstaaende

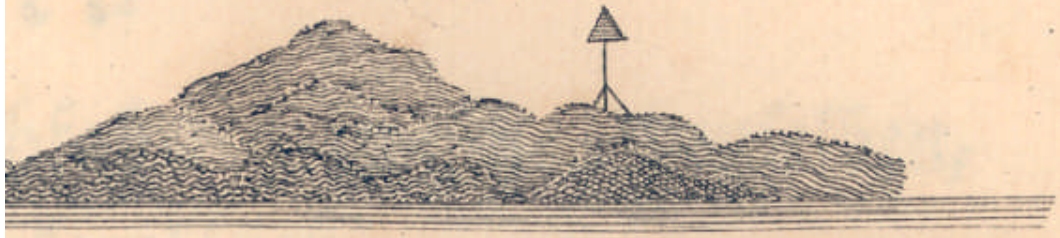

Indlöbet Hollepoort.

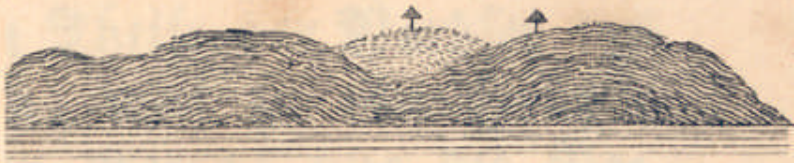

rmonnik Oog.

Grænsemarkering fra før
1920 syd for Mandø

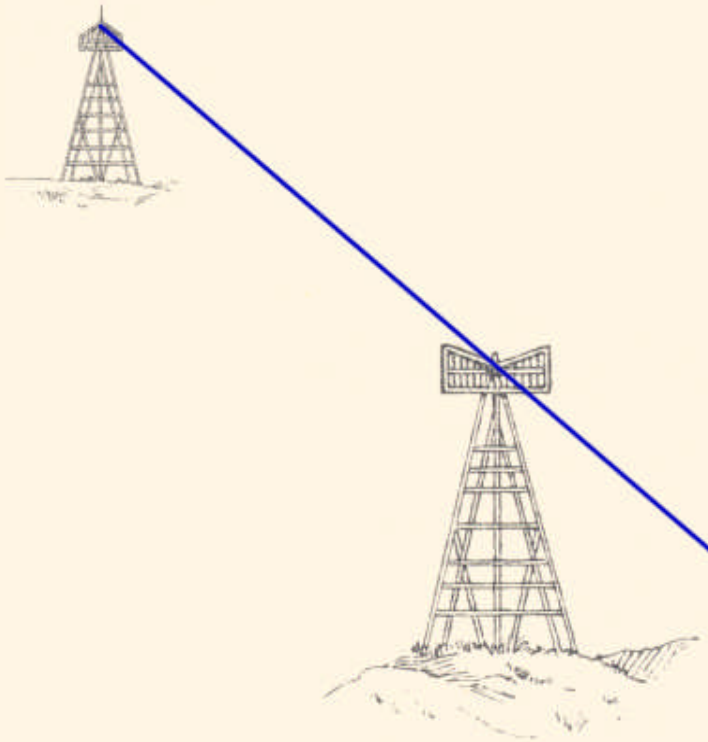

De to kåvere er som sigtekorn på et gevær

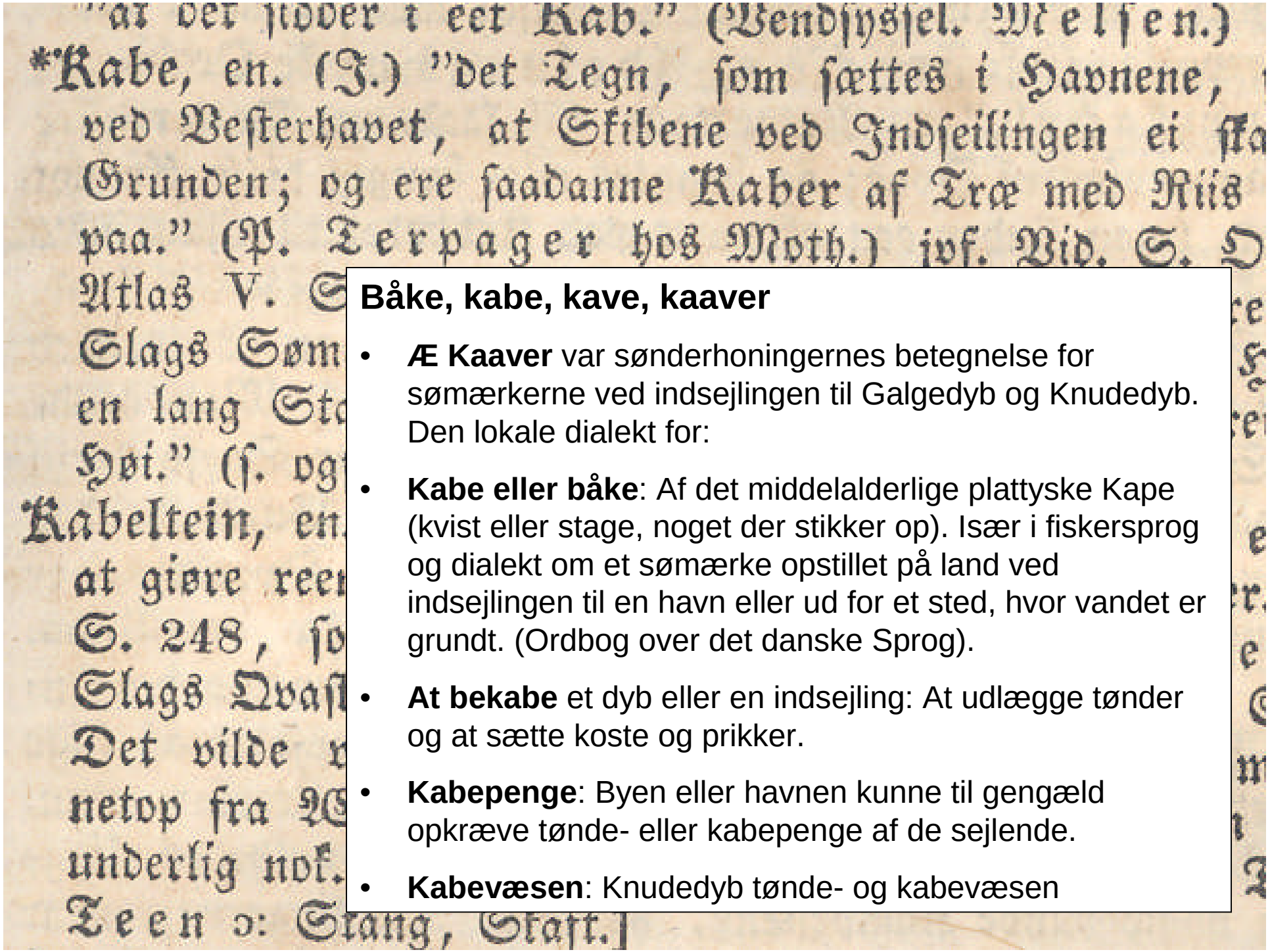

Båke, kabe, kave, kaaver

- **Æ Kaaver** var sønderhoningernes betegnelse for sømærkerne ved indsejlingen til Galgedyb og Knudedyb. Den lokale dialekt for:
- **Kabe eller båke**: Af det middelalderlige plattyske Kape (kvist eller stage, noget der stikker op). Især i fiskersprog og dialekt om et sømærke opstillet på land ved indsejlingen til en havn eller ud for et sted, hvor vandet er grundt. (Ordbog over det danske Sprog).
- **At bekabe** et dyb eller en indsejling: At udlægge tønder og at sætte koste og prikker.
- **Kabepenge**: Byen eller havnen kunne til gengæld opkræve tønde- eller kabepenge af de sejlende.
- **Kabevæsen**: Knudedyb tønde- og kabevæsen

1624

I 1624 blev der for Ribe By opført en stor kabe på Sønderhoe. Den forvoldte Ribe en udgift af 61 daler, og den blev opført af Anders Tømmermand på Sønderhoe.

I 1630 tegner Ribe by kontrakt med Povl Jessen på Sønderhoe om, at han skal udlægge søtønder for dybene, reden og Nakken, samt sætte kaber på Kore Sand. Herfor fik han årligt 50 sletdaler.

Udsnit af kartografen Johannes Mejers
håndtegnede kort over Rømø og Mandø 1643

Enhver rask Sønderho-dreng drømte naturligvis om…

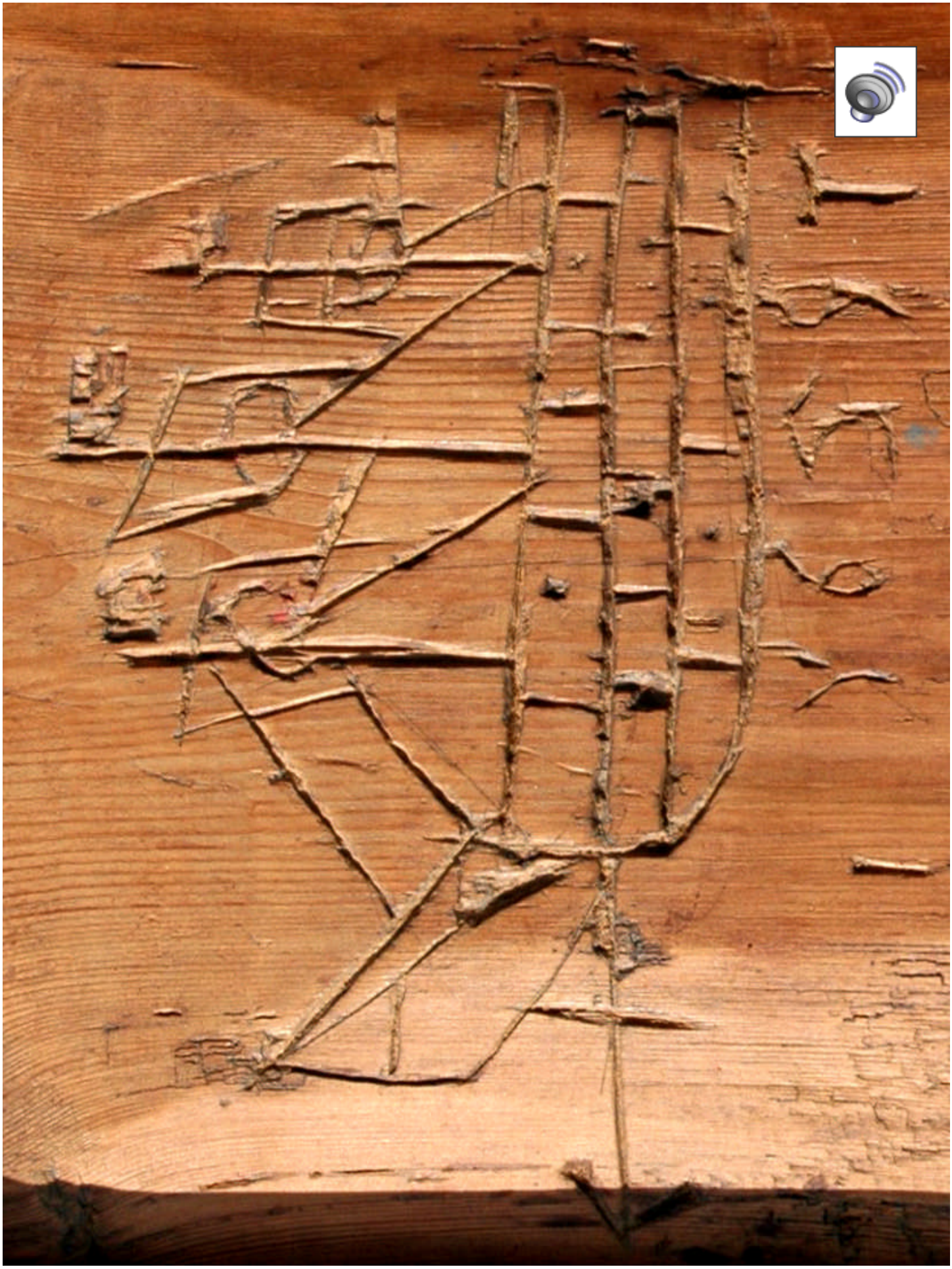

Fræ wo Grandle

Ved et besøg i Sønderho Kirke gik jeg op i den østlige ende af pulpituret, "æ hyw stående", hvor store drenge plejede at tage plads, når konfirmationsforberedelsen begyndte eller lidt tidligere. Enhver dreng ejede en lommekniv, og vi regnede det ikke for hærværk at skære vore navne i salmebogshylden. Her søgte og fandt jeg blandt mange nu ulæselige tegn min for længst afdøde brors initialer, TIK, indgraveret med skarpsleben kniv og sikker hånd så dybt i træet, at 73 års overmalinger ikke har kunnet udslette det. Med samme skarphed stod det også engang på hovedstolpen af det nu længst forsvundne sømærke, "æ Kåver", som knejsede på klitten højt over skolen. (Niels Sonnichsen Kromann i hans erindringsbog 'Fræ wo Grandle' 1991, s. 13).

SCR

SSR
ANNO
1659

SSR
ANNO
1659

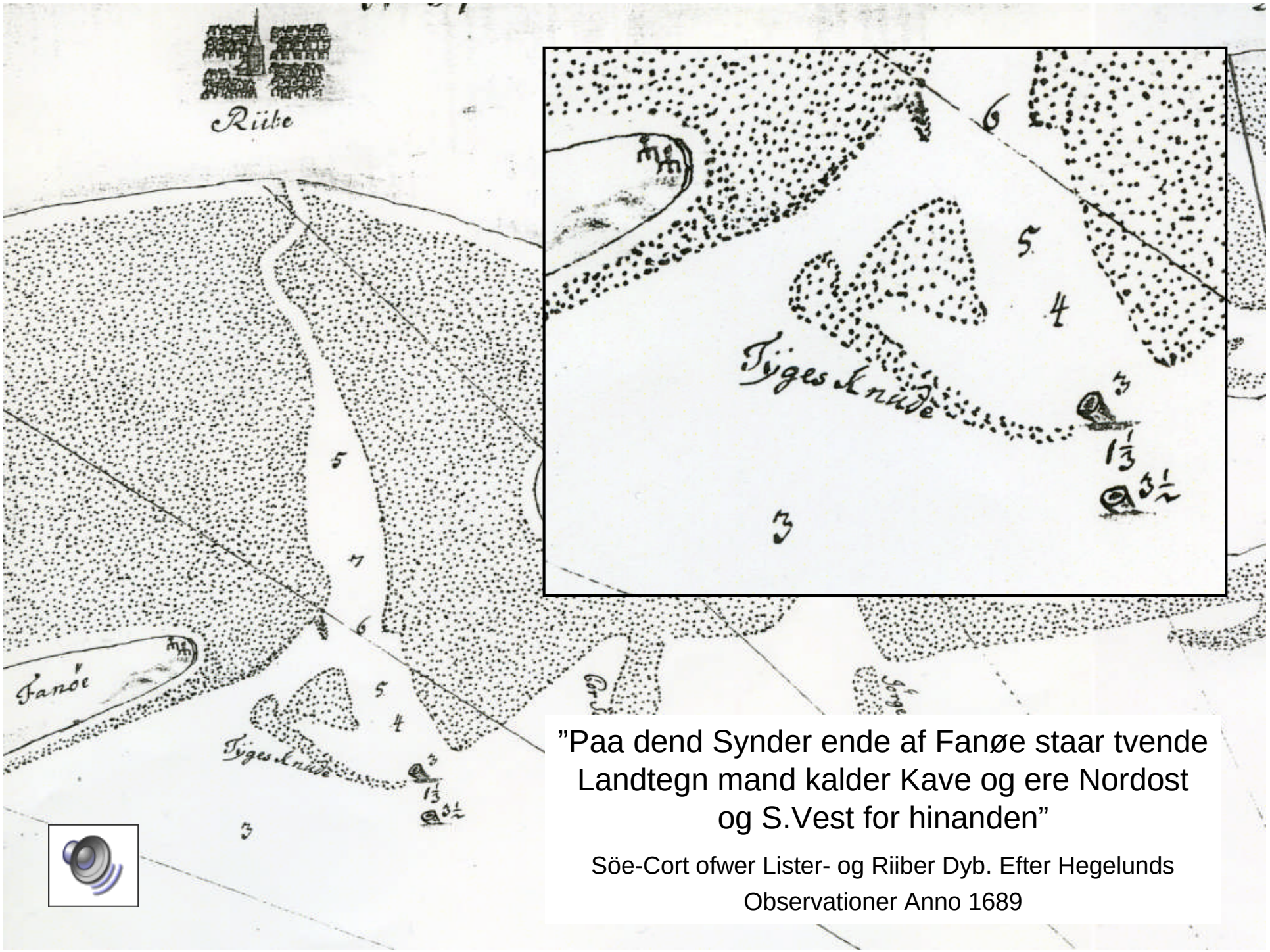

”Paa dend Synder ende af Fanøe staar tvende Landtegn mand kalder Kave og ere Nordost og S.Vest for hinanden”

Söe-Cort ofwer Lister- og Riiber Dyb. Efter Hegelunds Observationer Anno 1689

Hegelunds observationer 1689

Riiber Dyb

På den søndre ende af Fanøe står tvende Landtegn, man kalder kaver og ere nordøst og sydvest for hinanden. I en ret Linje med den yderste Tönde, som ligger i farvandet midt for indgangen og seiler tæt norden om, hvor fra mand strax ser den anden Tönde østen til Norden, som og ligger mit i farvandet, og seiler tæt norden om. Siden er kursen østen…

1700-tallet

Uro og uenigheder

Ribe eller Sønderho?

Udsnit af gravsten i Sønderho Kirke

Erich Pontoppidans Atlas over Konge-Riget Dannemark, 1769

Hjerting og Fanø

Pontoppidans Danske Atlas

De sejlende lander altid ved den østre side af landet enten ved Synderhoe eller Norbye; de fra Synderhoe have deres ud- og indfart af Riber-Dyb, de fra Norbye af Graadyb. De skibe, som gå ind på syndre side ad Riber-Dyb, visiteres af den kongelige Visiteur, som bor paa Synderhoe. (Pontoppidans Danske Atlas, 1769).

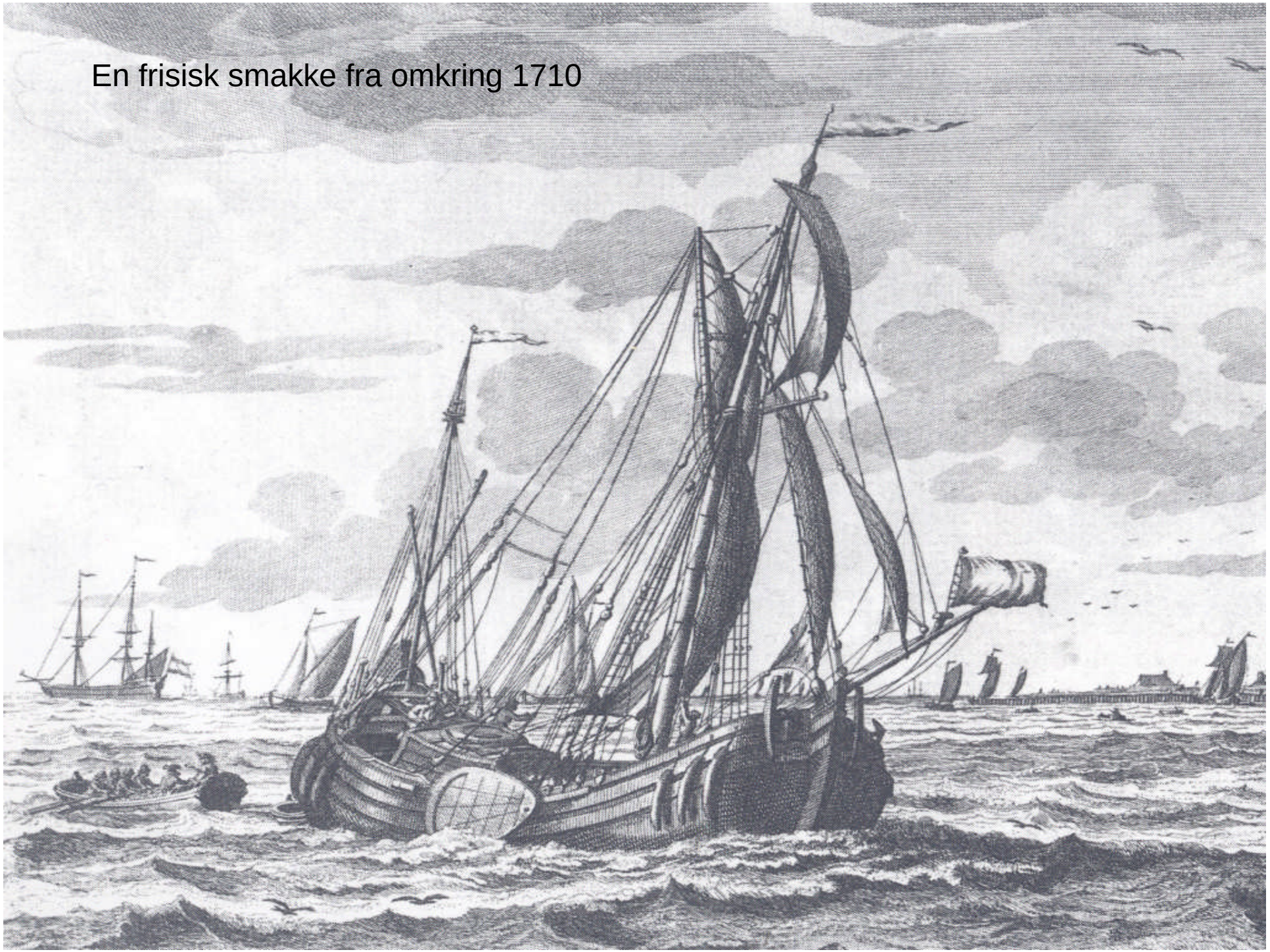
En frisisk smakke fra omkring 1710

Smakken Johannes af Sønderho 1794

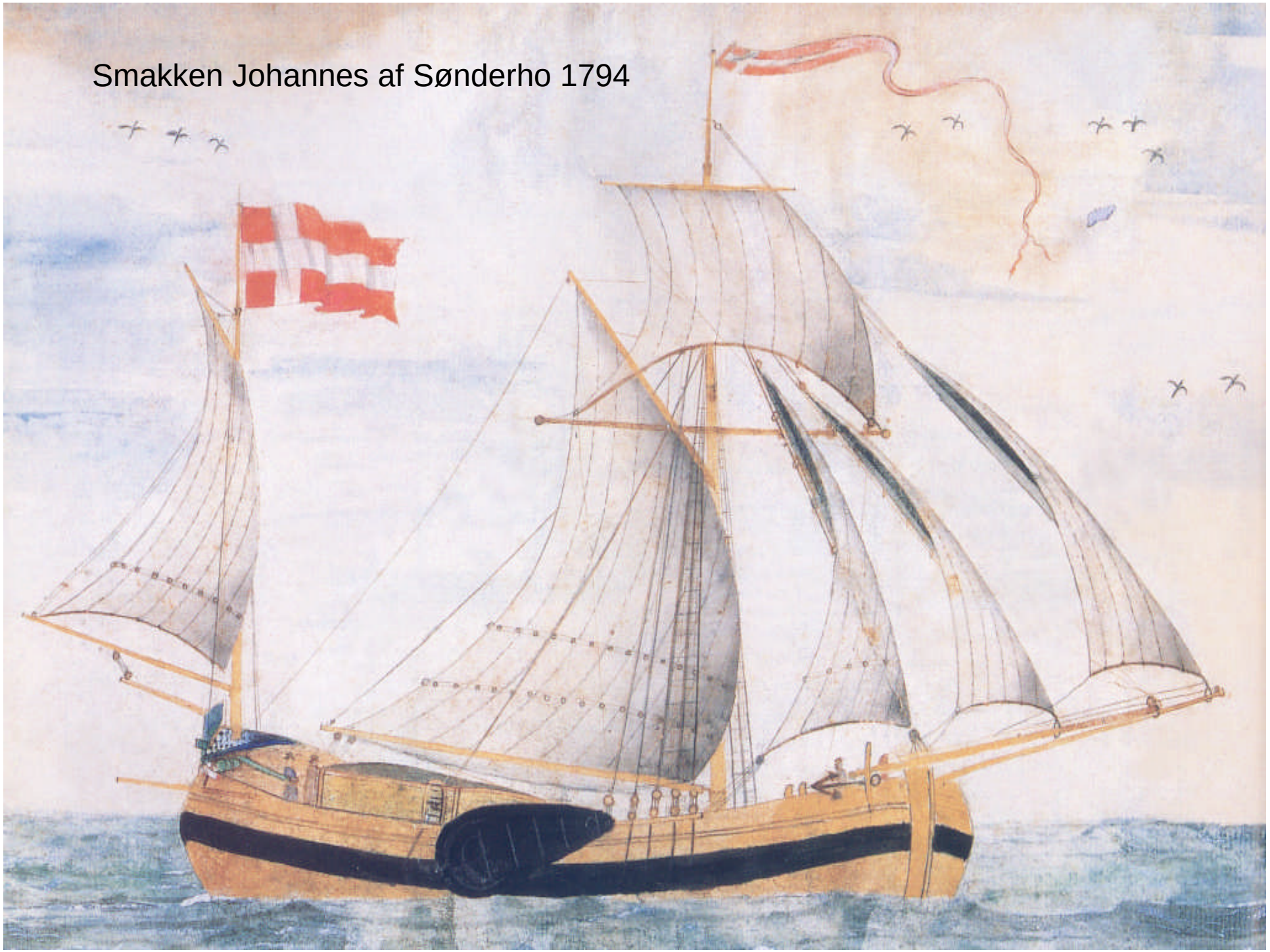

Gravsten i Sønderho Kirke over skipper Thomas Sonnichsen Møller, død 1780

1800-tallet

Organiseringens tid

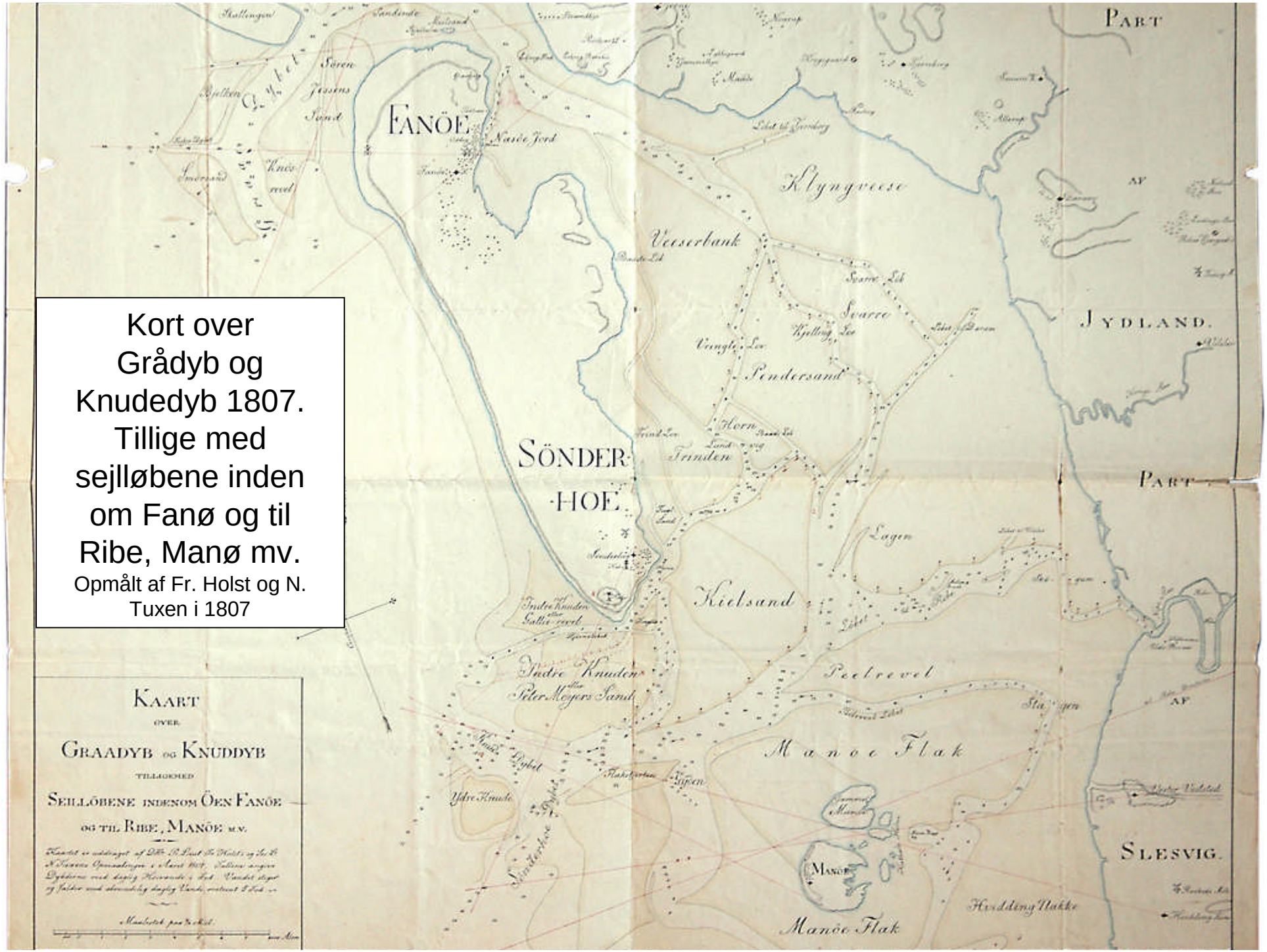

Kort over Grådyb og Knudedyb 1807. Tillige med sejlløbene inden om Fanø og til Ribe, Manø mv.

Opmålt af Fr. Holst og N. Tuxen i 1807

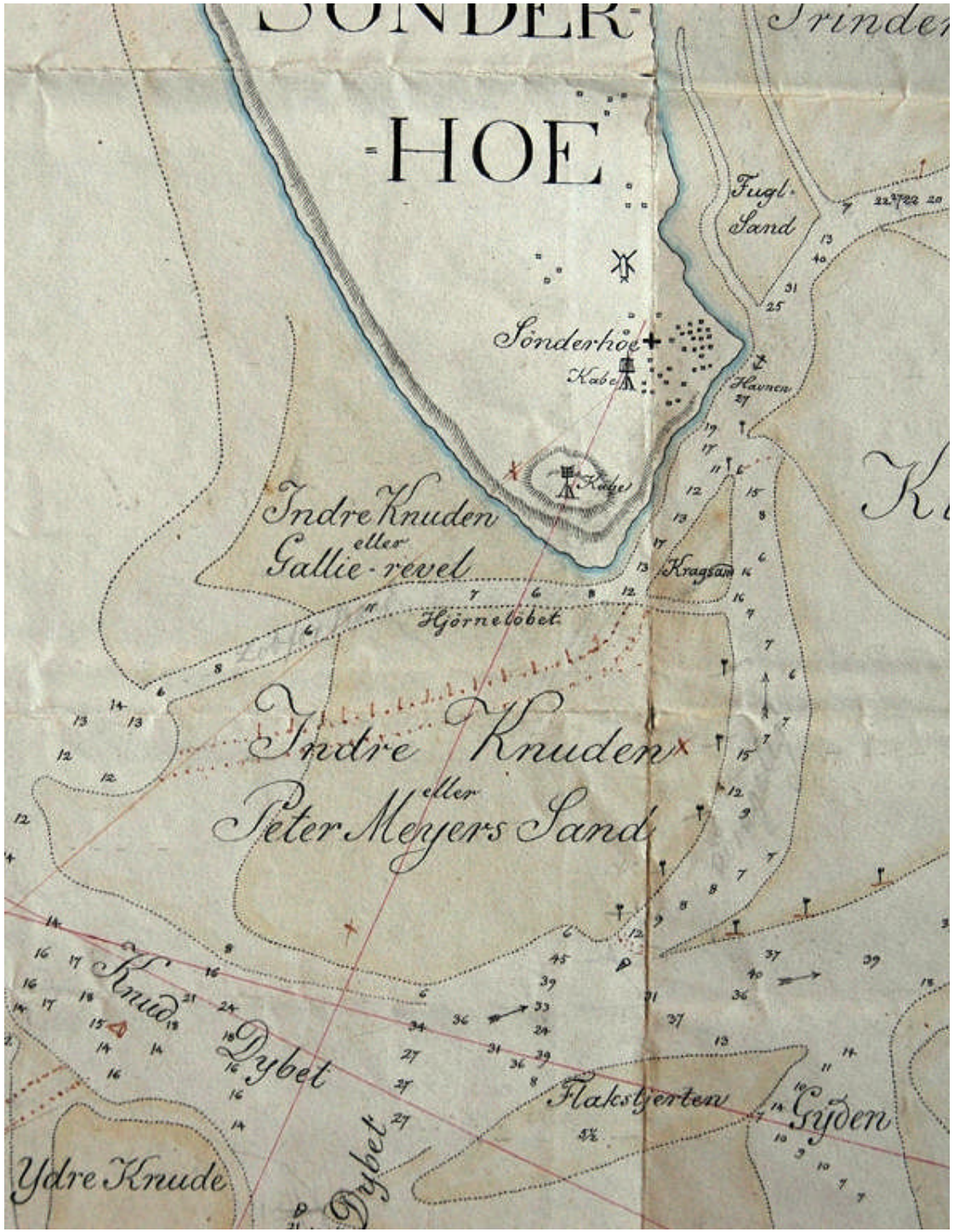

Kort over Knudedyb 1807
(Udsnit af foregående)

1807

Sönderhöe
Kabel
Kabel
Havnen
Indre Knuden
eller
Gallie-revel
Kragsan
Hjörnelöbet

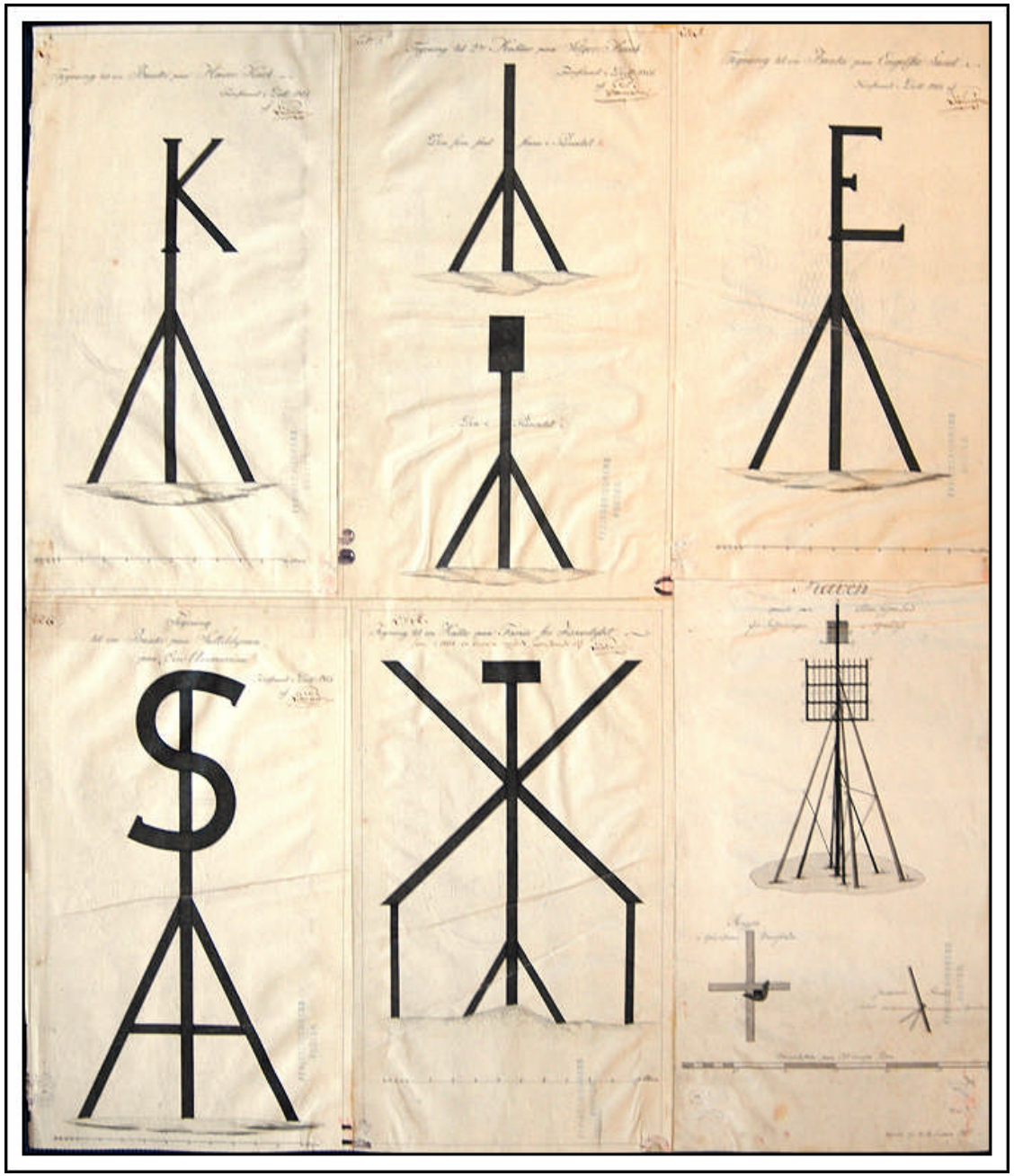

Vagervæsenet organiseres 1805

I 1805 etableres et samlet statsligt vagervæsen under ledelse af kommandørkaptajn Poul de Løwenørn.

Det bliver indledningen til en systematisk opstilling af båker langs den jyske vestkyst.

Her ses tegninger til båker til opstilling fra Ejderstedt i syd til Fanø i nord.

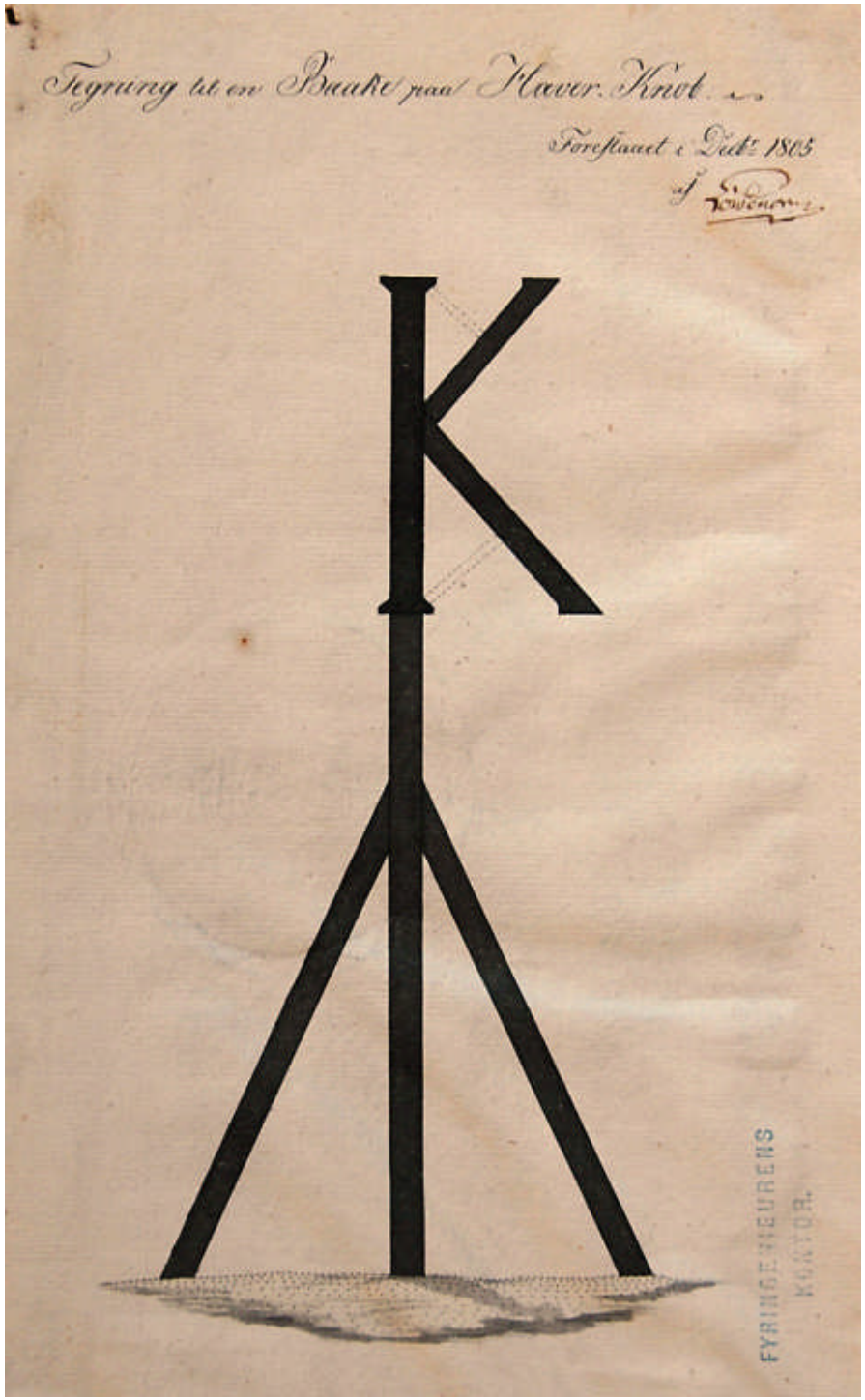

Tegning til et båke på Hever Knob [syd for Amrum] foreslået 1805 af Løwenørn.

Original i Rigsarkivet

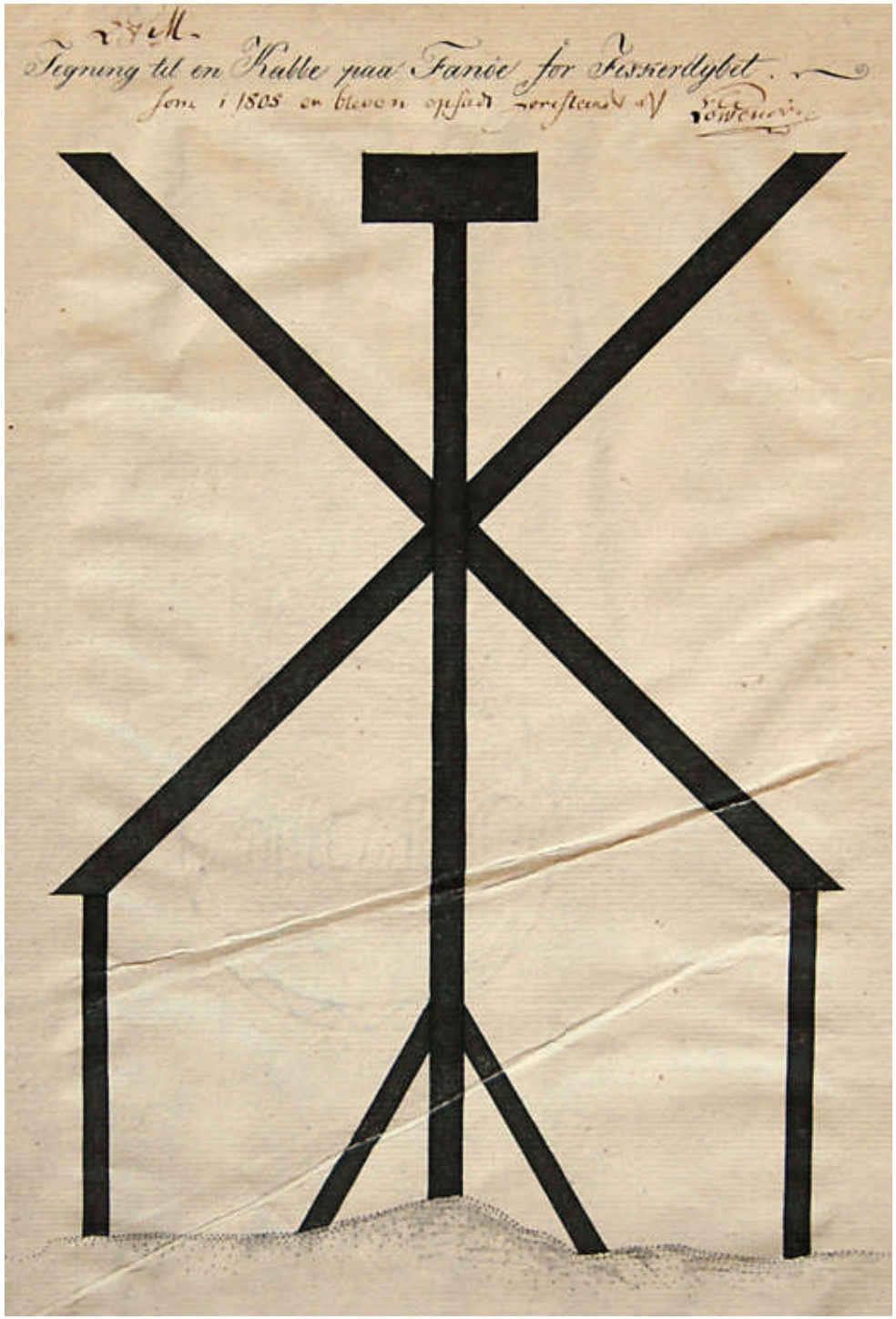

Tegning til et båke på Fanø for Fiskerdybet som i 1805 er blevet opsat foreslået af Løwenørn.

Original i Rigsarkivet

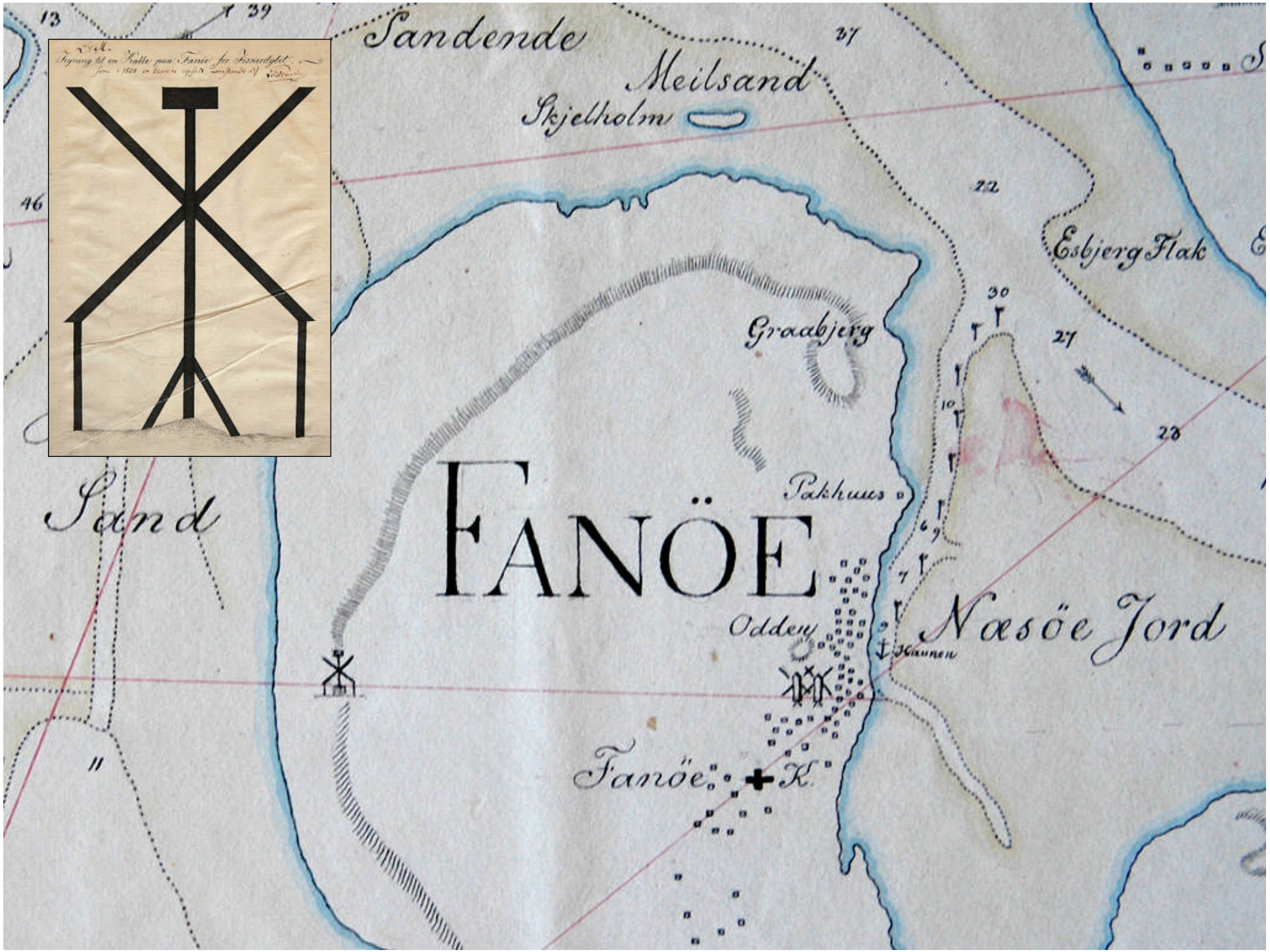
Sandende
Meilsand
Skjelholm
Esbjerg Flak
Graabjerg
Pakhuus
FANÖE
Oddey
Næsöe Jord
Havnen
Fanöe K.
Sand
13
39
37
46
22
30
27
10
28
7
11

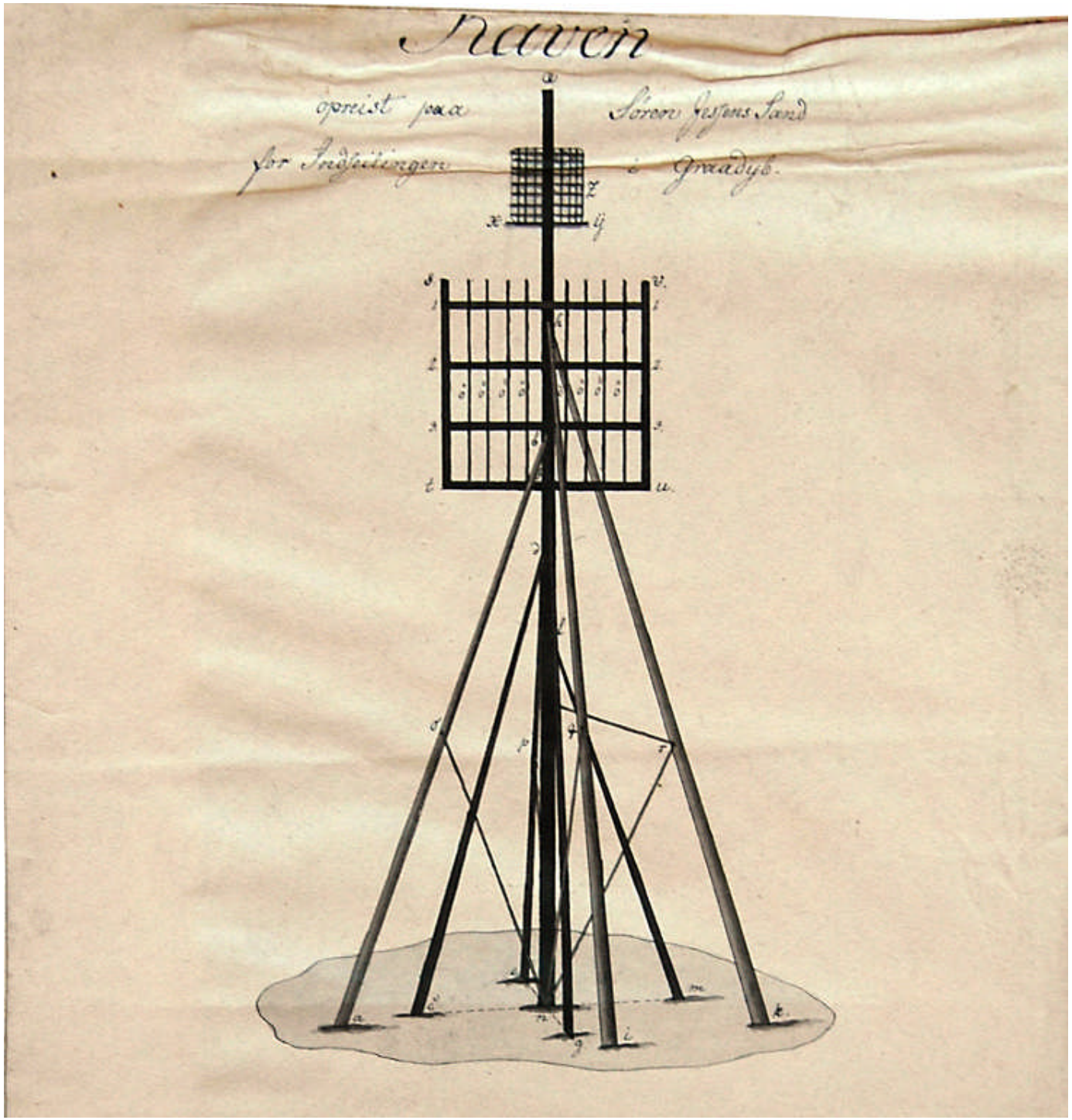

Kaven oprejst på Søren Jessens Sand for indsejlingen i Grådyb.

Tegnet af N.H. Tuxen 1815

Original i Rigsarkivet

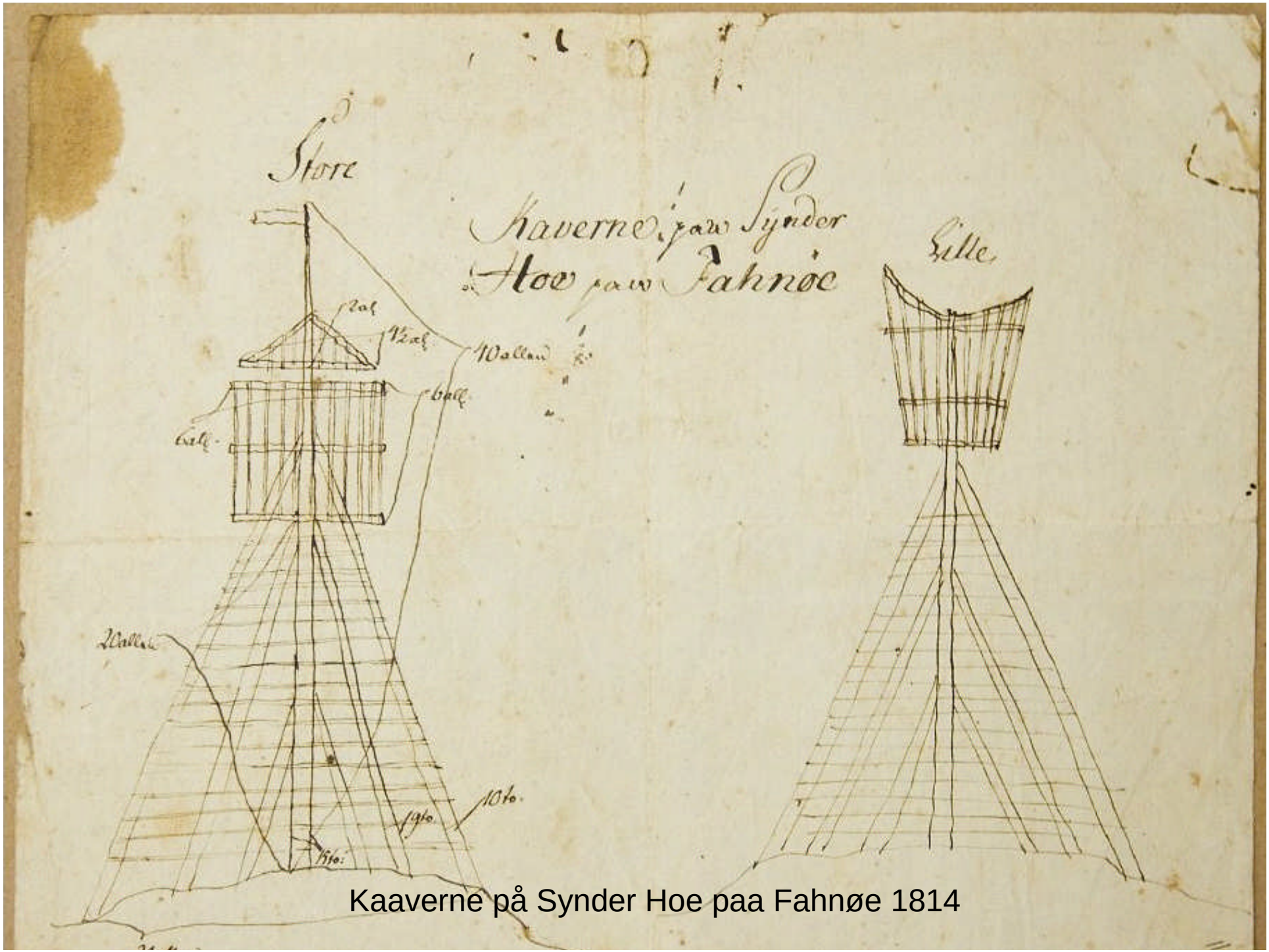

Kaaverne på Synder Hoe paa Fahnøe 1814

1814

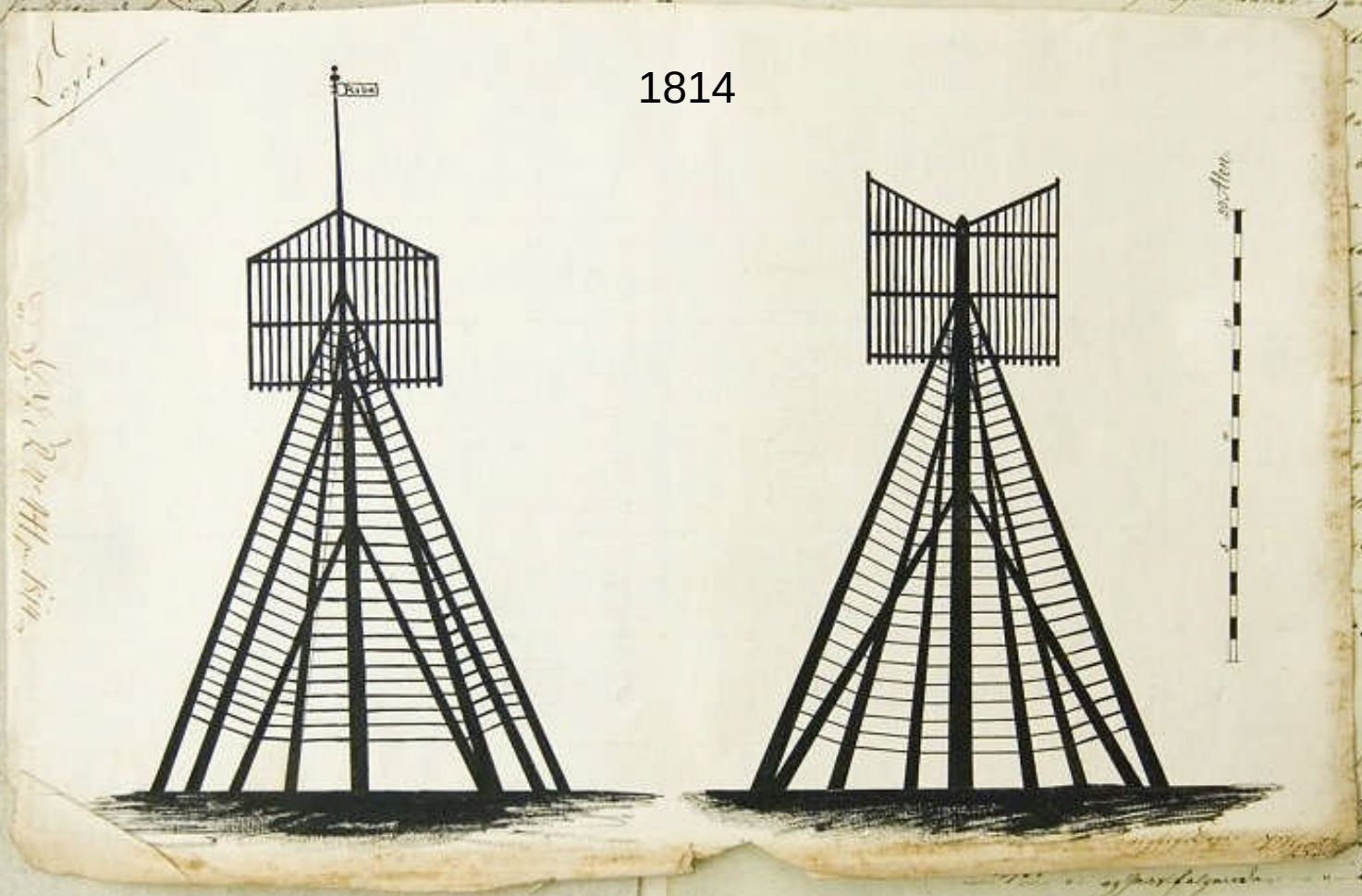

Tidligt foto af Sønderho Havn

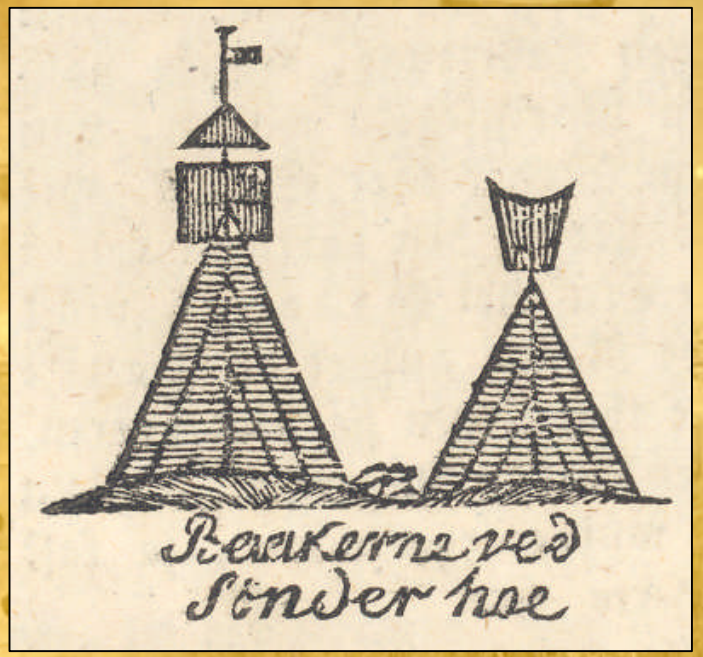

”På sydenden af Fanøe ligger en liden flække, kaldet Sønderhoe. Indsejlingen er temmelig vanskelig….”. Løwenørn, 1815.

Kommandørkaptajn Poul de Løwenørns efterretninger for søfarende 1815
På sydenden af Fanøe ligger en liden flække, kaldet Sønderhoe, hvor der er havn, dog egentlig kun for fladbyggede fartøjer. Indløbet dertil er gennem det såkaldte Sønderhoedyb, som vel i indløbet fra søen har omtrent 15 fod vand, og siden mere dybde, til den tredie eller inderste tønde; men anduvning af, og indsejling til dette løb, er temmelig vanskelig; man har derfor oprettet tvende udmærkede og temmelig store kaver eller båker på sydenden af landet, dannede som vedstående billede udviser.

Den sydvestlige eller yderste er den mindste, den største eller højeste står et stykke inden for den. I mundingen af indløbet mellem grundende, som er een stiv mil i S. S. V. fra Sønderhoe, lægges en sort tønde; for at anduve denne, må man bringe den mindste af bemeldte båker lidet vesten for den største, og når man da tillige får Vester Vedsteds Kirke lidet Norden for det høje af Manøes nordhuk, eller i O. ¾ N. , da er man ved tønden, som ligger på 15 fod vand, på sydkanten af en grund, kaldet Ydre-Knude.

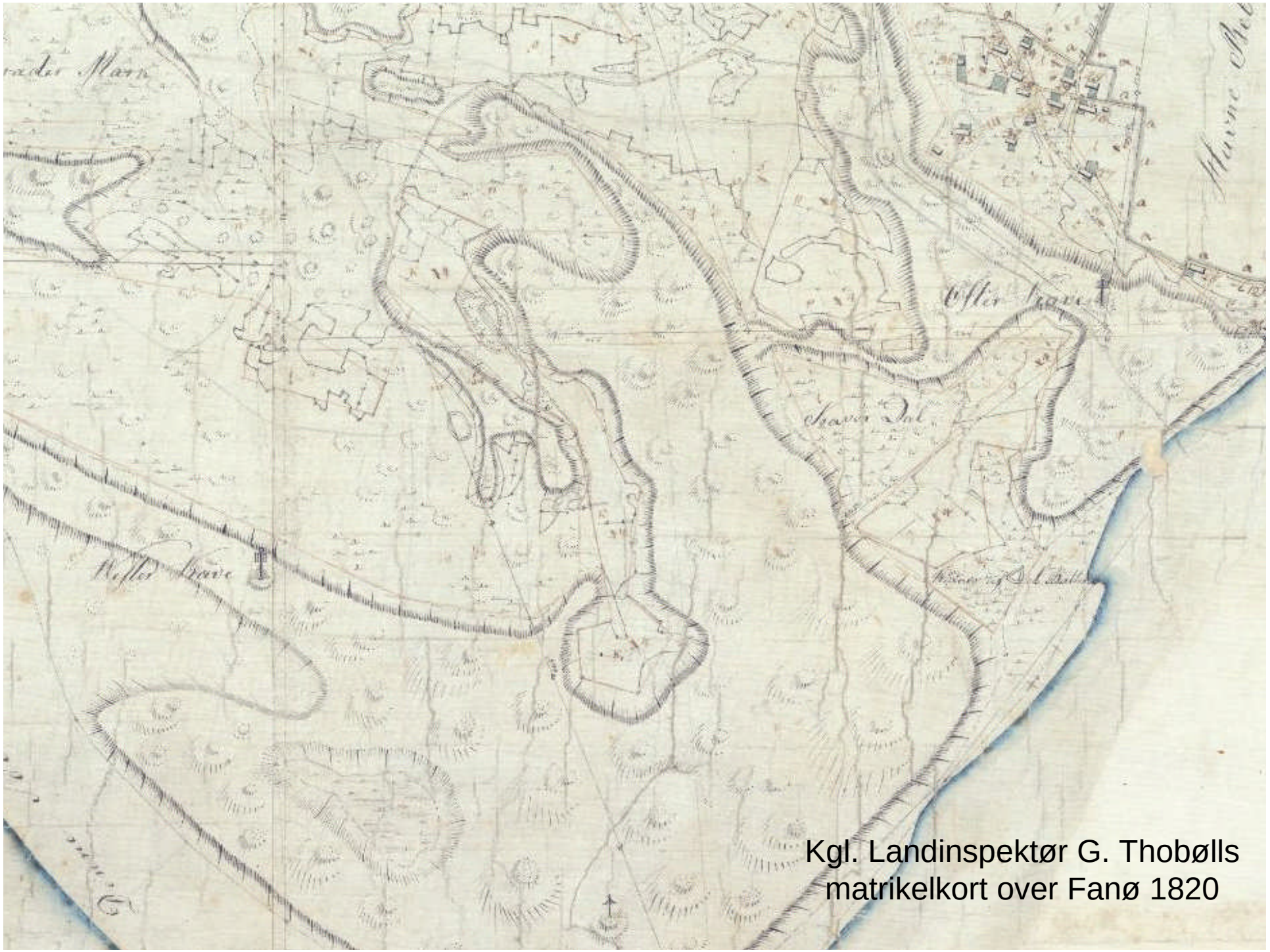

Kgl. Landinspektør G. Thobølls matrikelkort over Fanø 1820

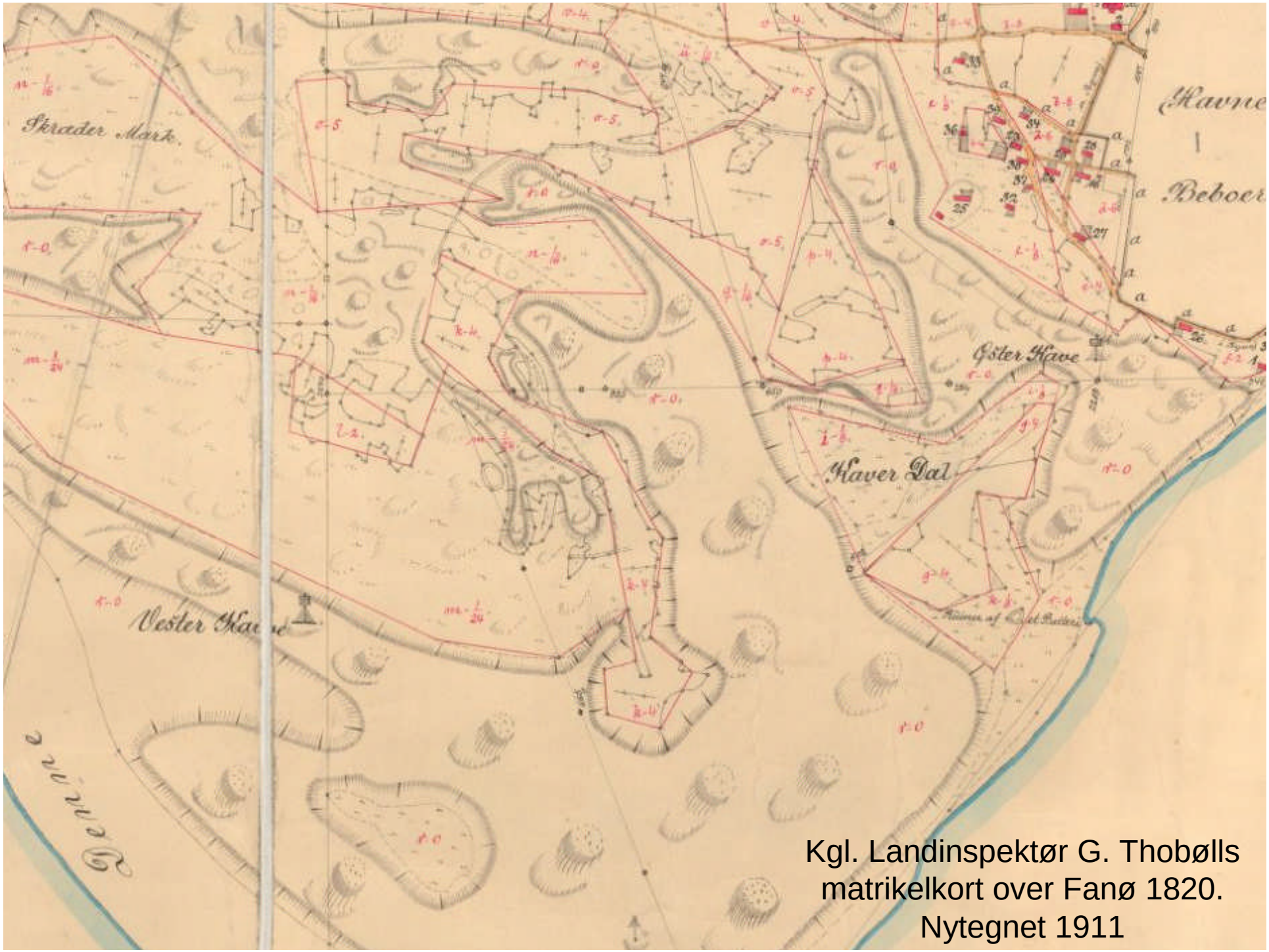

Kgl. Landinspektør G. Thobølls matrikelkort over Fanø 1820. Nytegnet 1911

Skrader Mark.
Øster Have
Haver Dal
Vester Have

Westerschelde

Offler Sägewerk

Weaver Dal
Plainer of Del Battere

Ruiner af …. et Batterie

Englandskrigene 1801-1814

”Ved Sønderho foreslås opført et lidet batteri på 3 a 4 stk. 12 punds kanoner, anlagt straks sydvest for byen ved Kræmmerbjerget så tæt på strandkanten som muligt”

Kaberne nedbrydes

Ved krigens udbrud i 1807 blev kaberne nedbrudt og søtønderne inddraget og ikke udlagt førend i 1815.

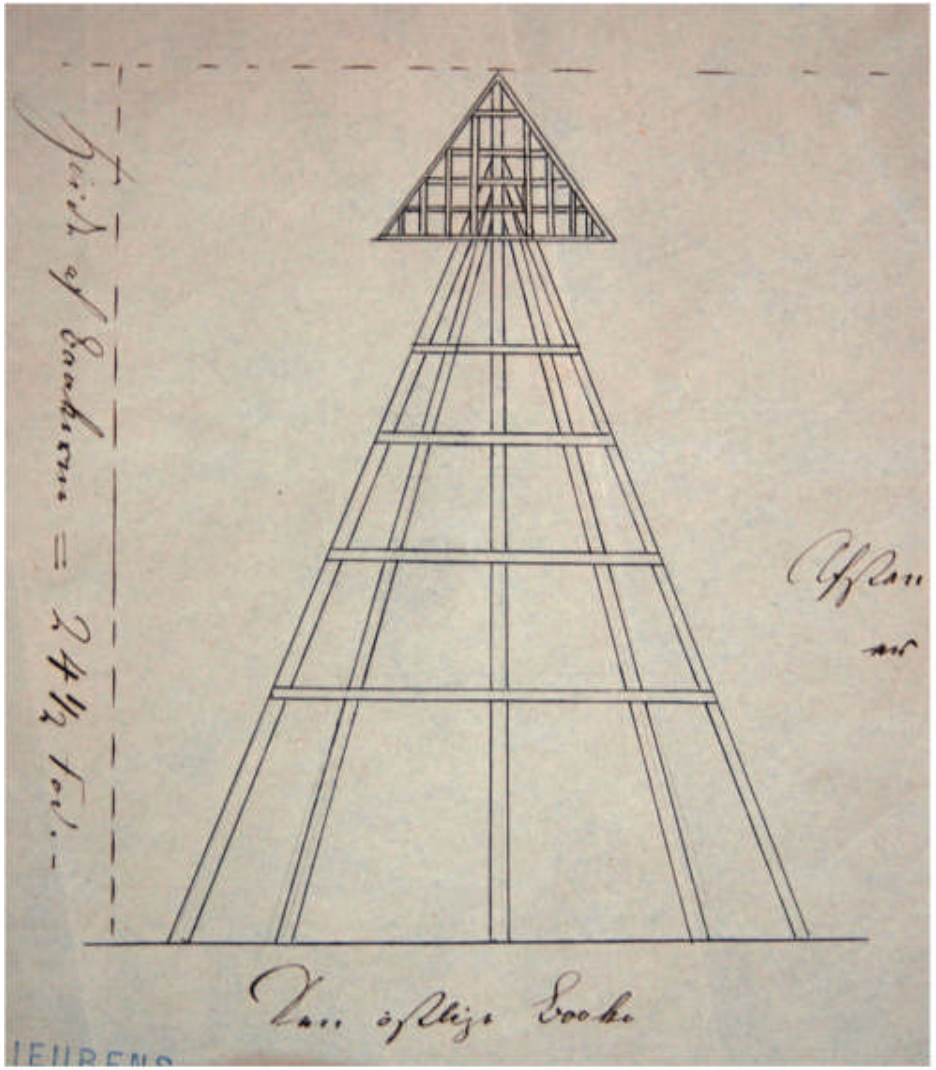

Den østlige Baake

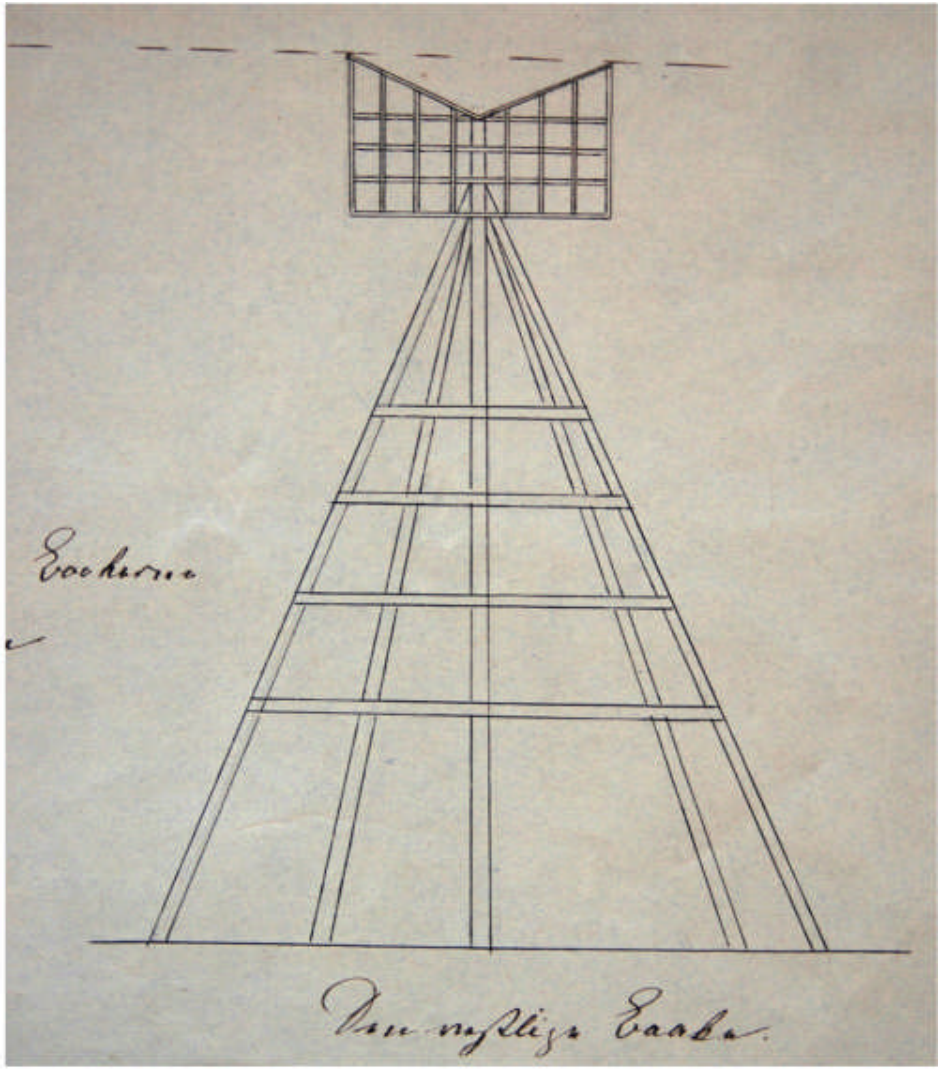

Den vestlige Baake

Båkerne på Peter Meyers Sand 1854

Høje af Baakerne - 24½ Fod. Afstanden imellem Baakerne er 770 Alen. Tegningen signeret: *O.C. Hammer*

Den danske lods 1861:
Båkerne på Peter Meyers Sand, der var bortskyllet af en stormflod, er opført på ny i 1857. De er 30 fod høje, og fører, når de holdes over et, over barren for Knudedyb i 9 fod ved lavvande.

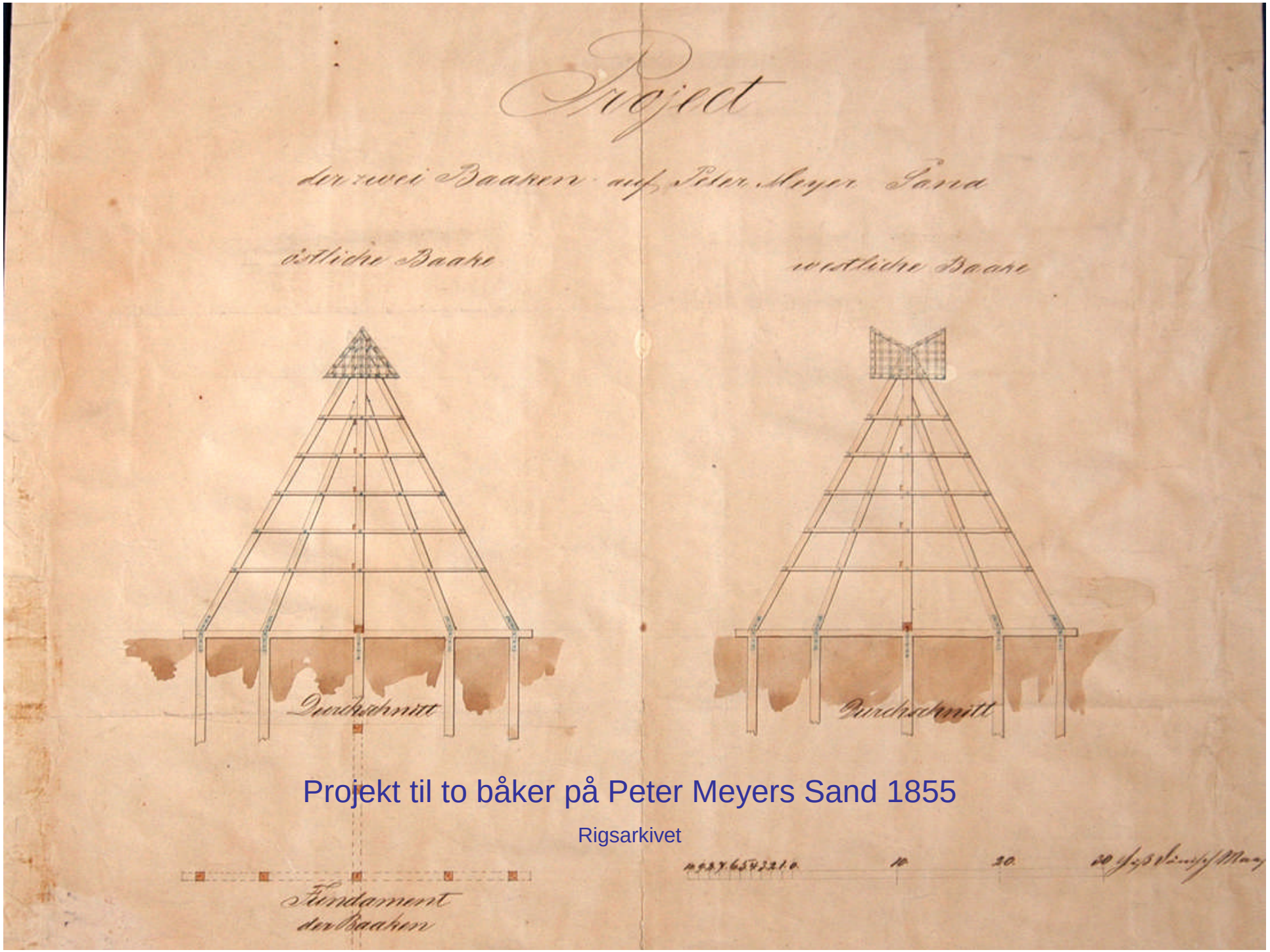

Projekt til to båker på Peter Meyers Sand 1855

Rigsarkivet

Båker ved ebbe på Peter Meyers Sand.
Foto fra Danmarks geologiske Undersøgelse. Før 1922

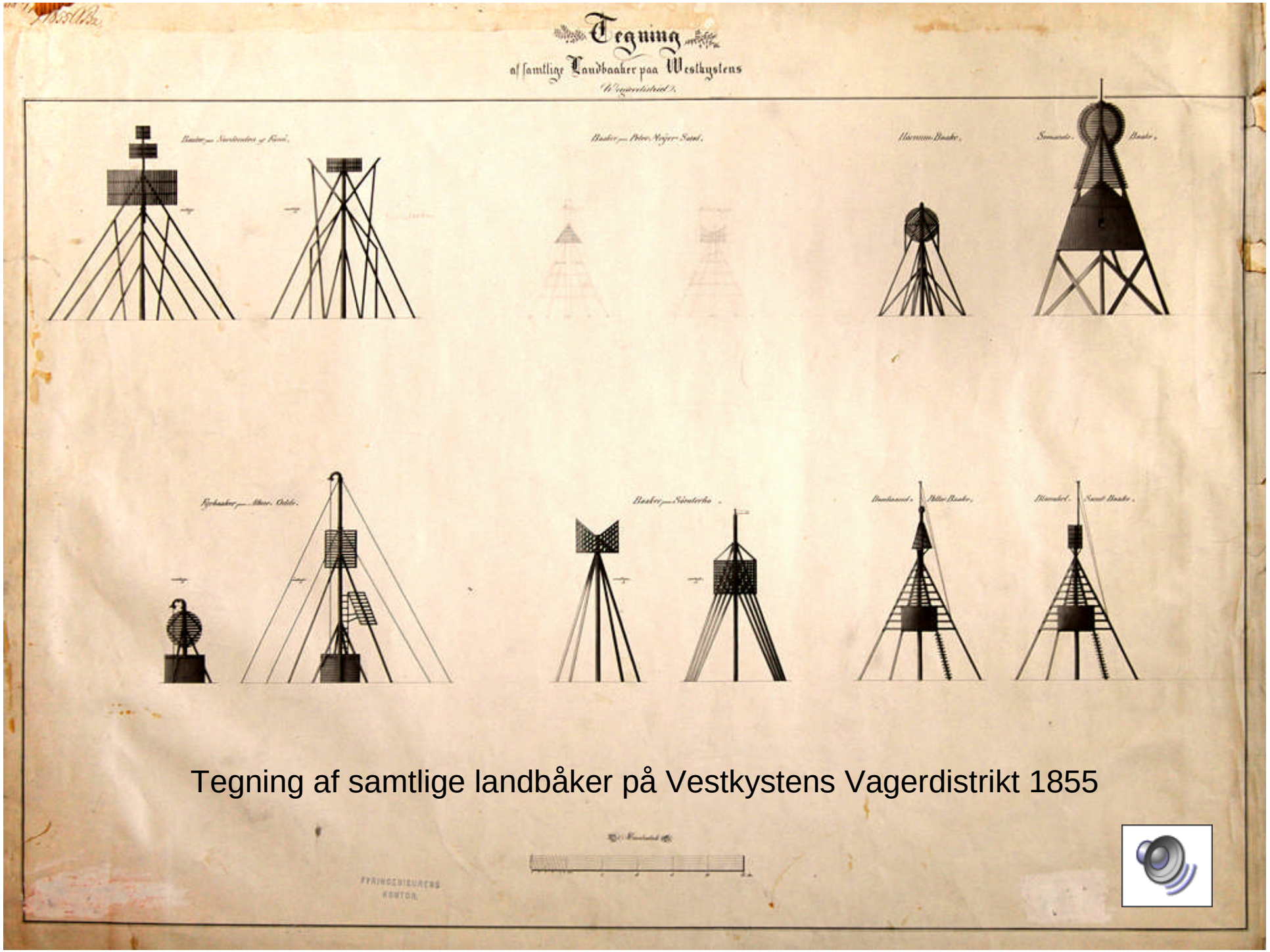

Tegning af samtlige landbåker på Vestkystens Vagerdistrikt 1855

Om Knudedybet: Foruden den yderste sorte drivbåke ligger nu på sydsiden af dette løb 2 sorte tønder, og på nordsiden 1 hvid tønde og en hvid drivbåke. Kommunen Sønderho oppebærer i tønde- og båke-afgift 16 Rbsk. pr. commercelæst (ca. 2.600 kg.) af hvert udgående eller indgående fartøj. (Den danske Lods 1847).

Baaker paa Sönderho ,

1855

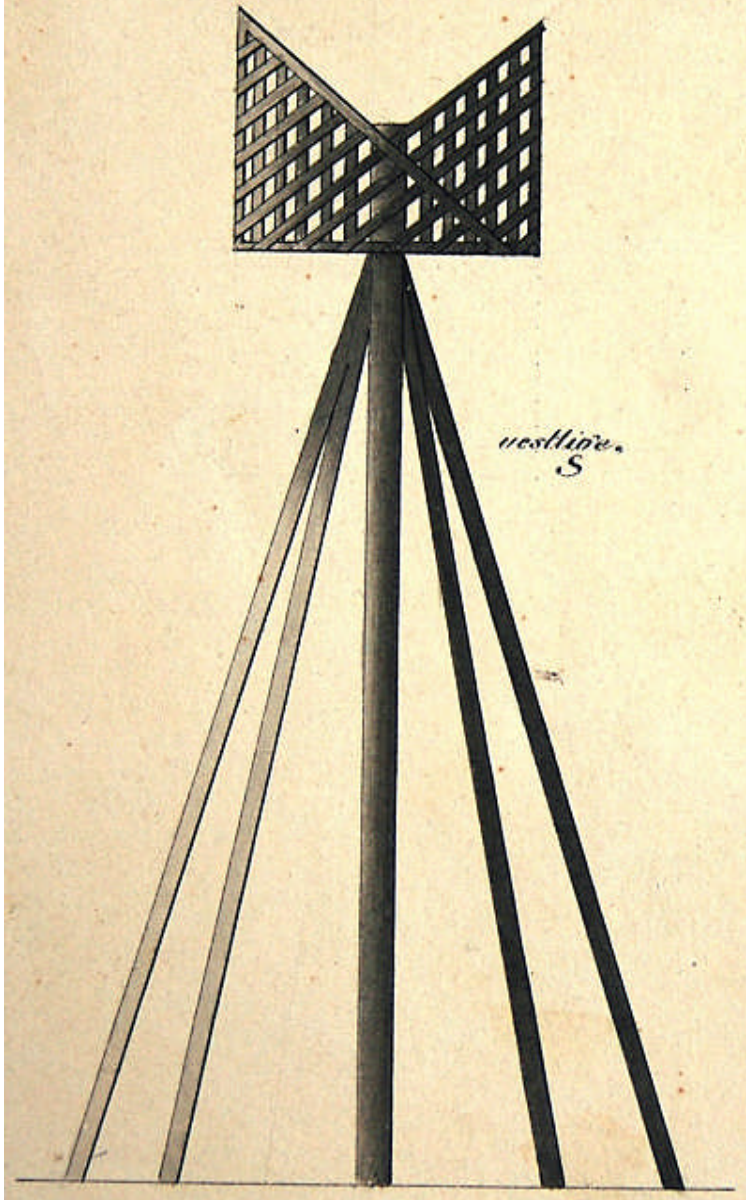

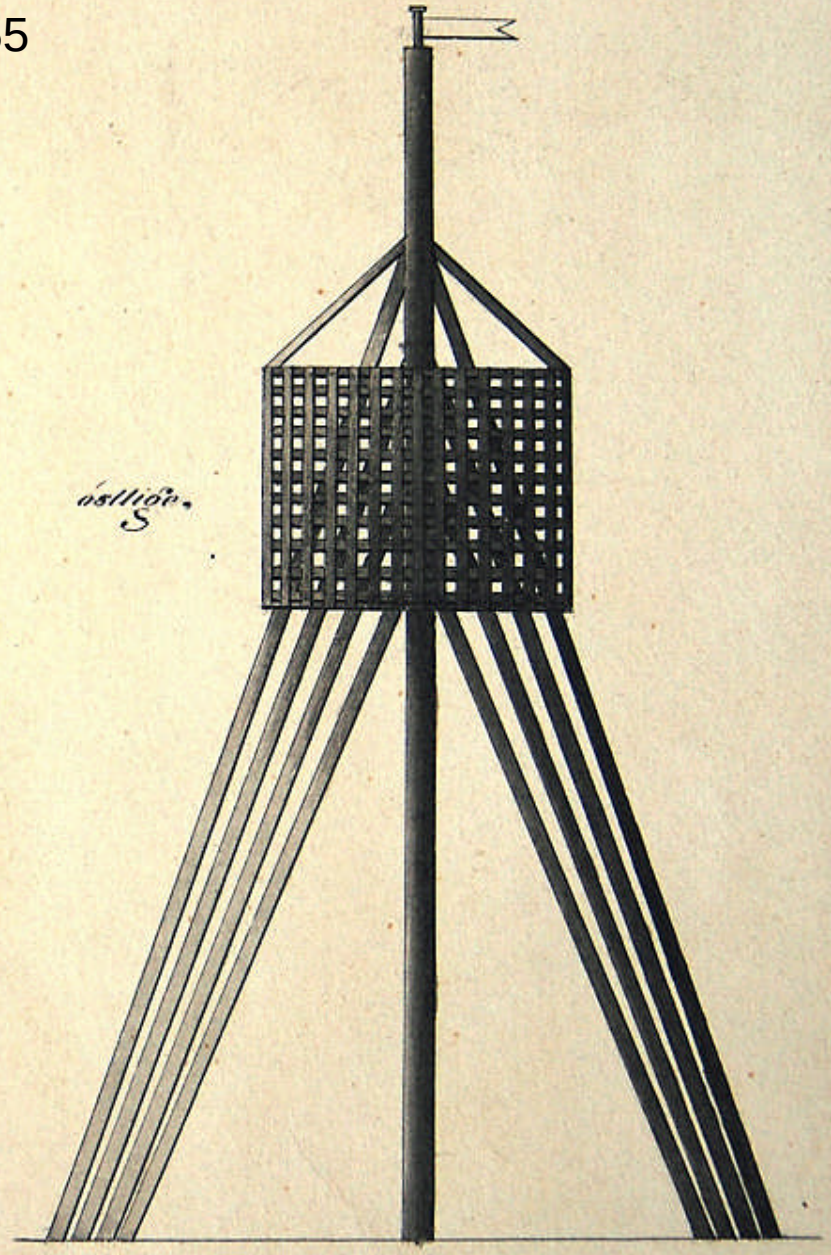

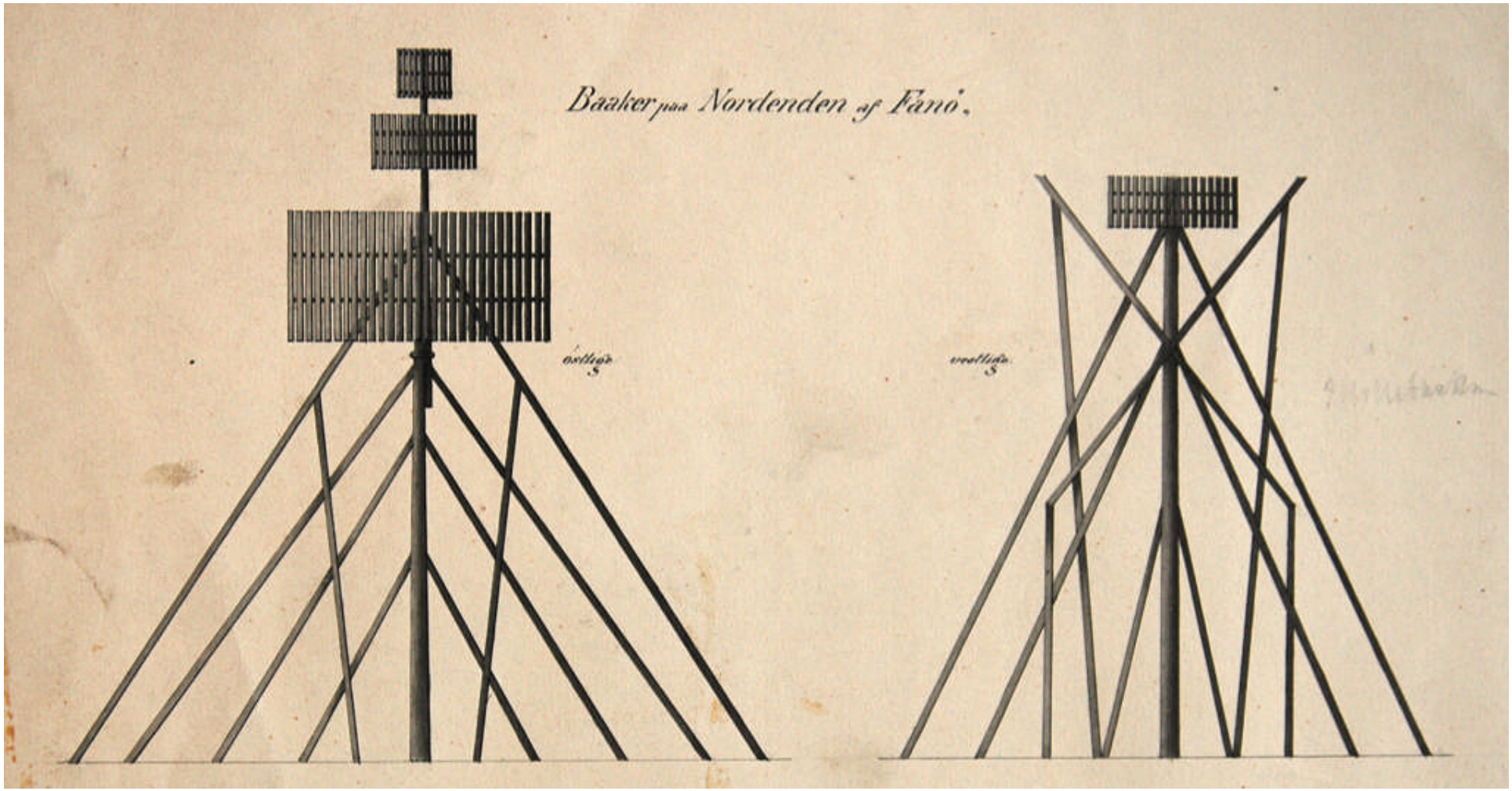

Båker på nordenden af Fanø 1855

Udsnit af

Kort over Helgolands Bugt.

Udgivet af Søkortarkivet 1862.

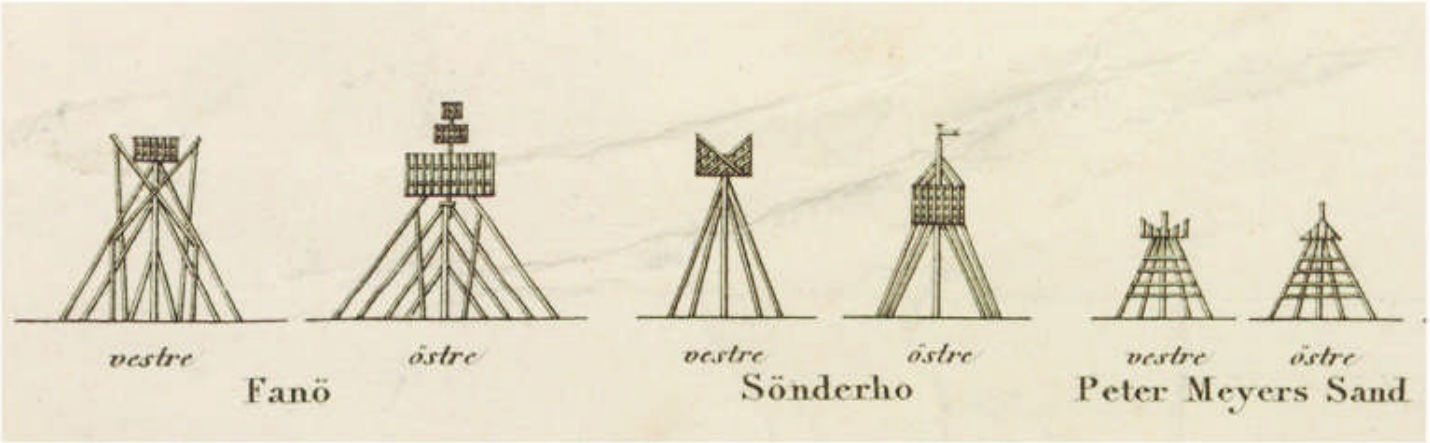

FANÖ
bank
Pender
sand
Udsnit af Søkort over
Helgolands Bugt 1862
Sönderho
Kielsand
Læggen
Kanal 4 Fod
Galliedyb
Peter Meyers Sand
Peetrevel
Manö Flak
Knudedyb
Gammel Manö
V. Vedste
Manö
Hoiding Nakke
Hoiding
Chore Sand
Draget
Rejsby Stjert

Udsnit af Søkort over Helgolands Bugt 1862

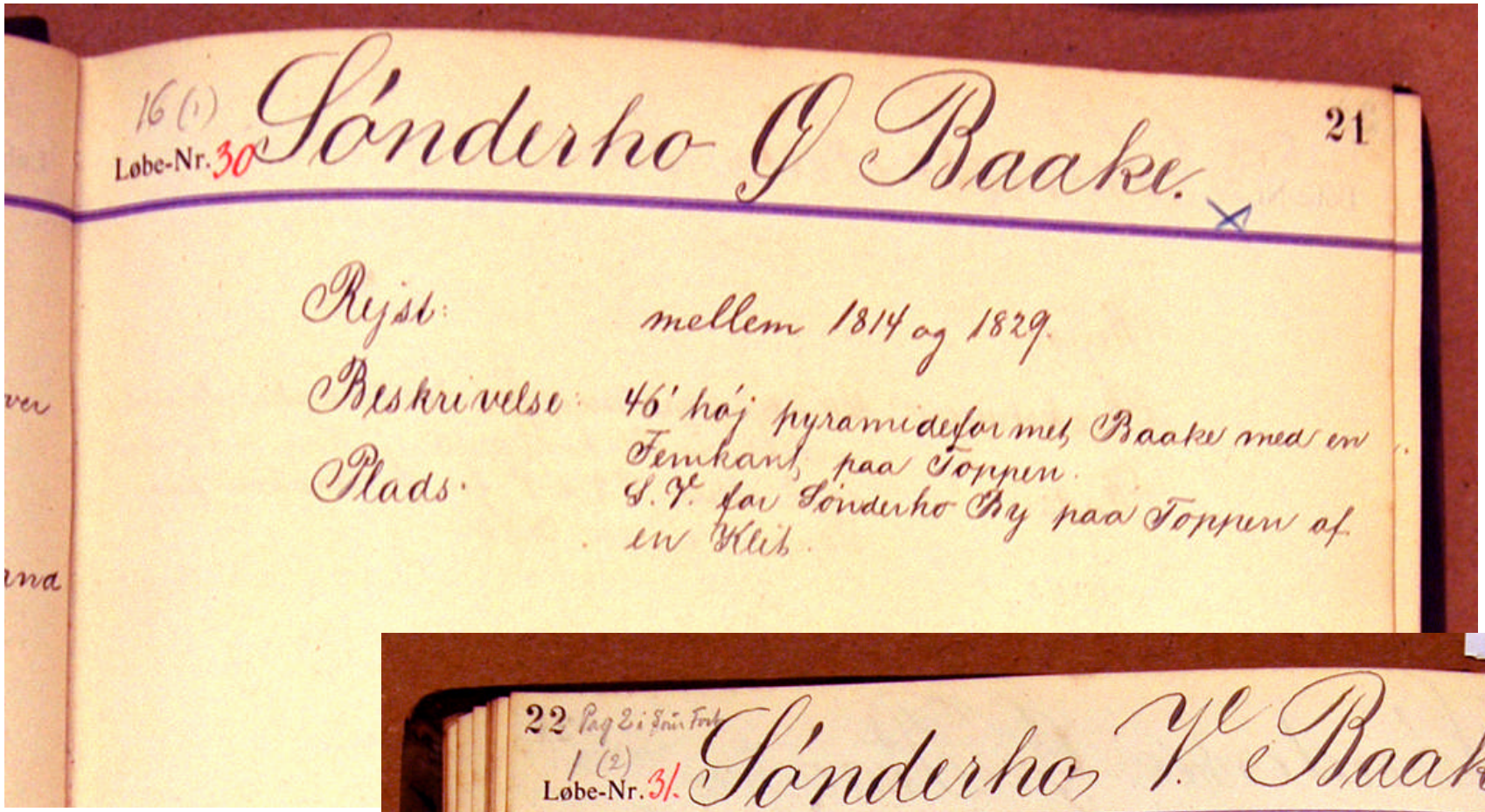

16 (1) Løbe-Nr. 30 Sønderho J. Baake. 21

Rejst: mellem 1814 og 1829.

Beskrivelse: 46' høj pyramideformet Baake med en Femkant paa Toppen.

Plads: S.V. for Sønderho By paa Toppen af en Klit.

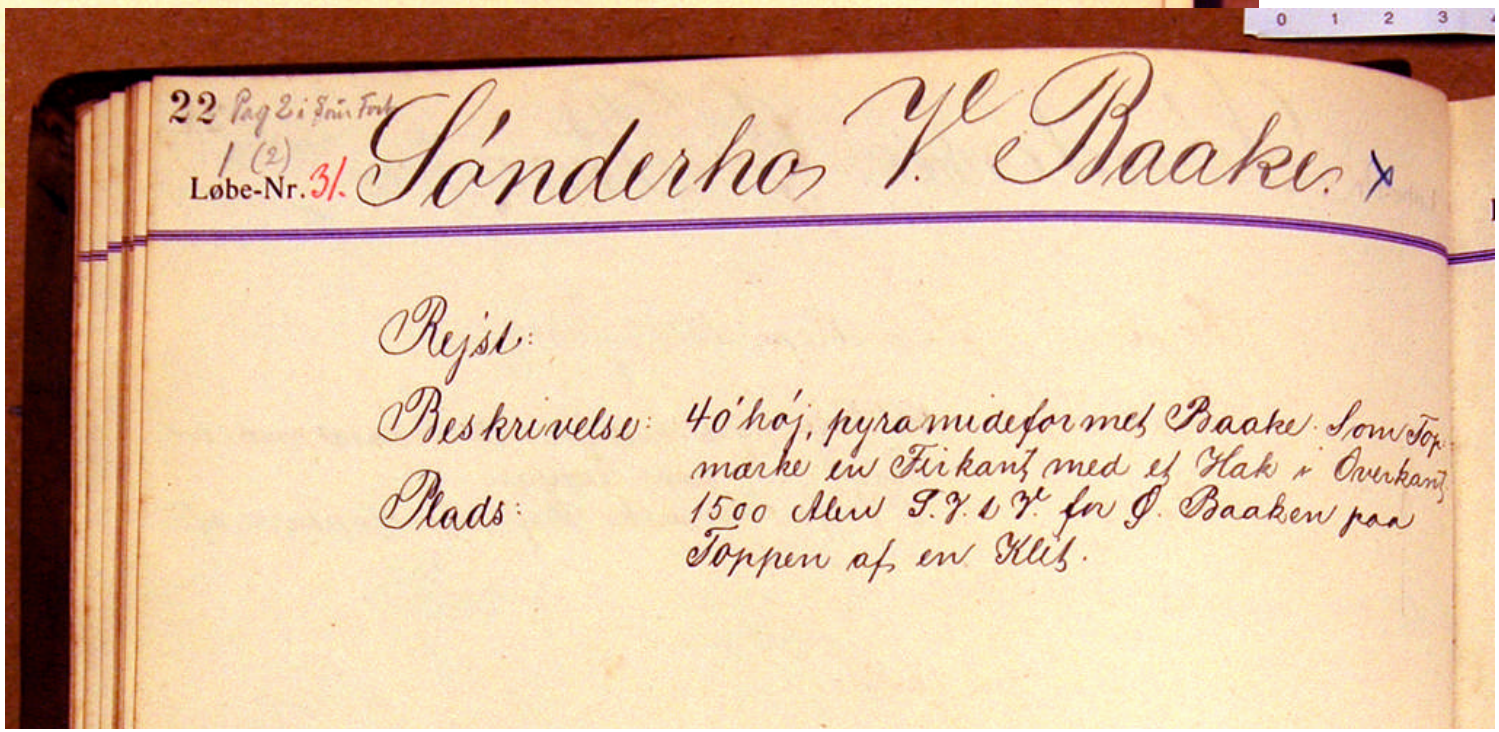

22 Pag 2 i Jnv. Fortg. 1 (2) Løbe-Nr. 31. Sønderho V. Baake.

Rejst:

Beskrivelse: 40' høj, pyramideformet Baake. Som Topmærke en Firkant med et Hak i Overkant.

Plads: 1500 Alen S.V. & V. for J. Baaken paa Toppen af en Klit.

Sønderhos båker efterset iflg. Sømærke-protokollen 1897

Rigsarkivet

Sejlrenderne flyttede sig med tiden.
Og så måtte båkerne også flyttes…

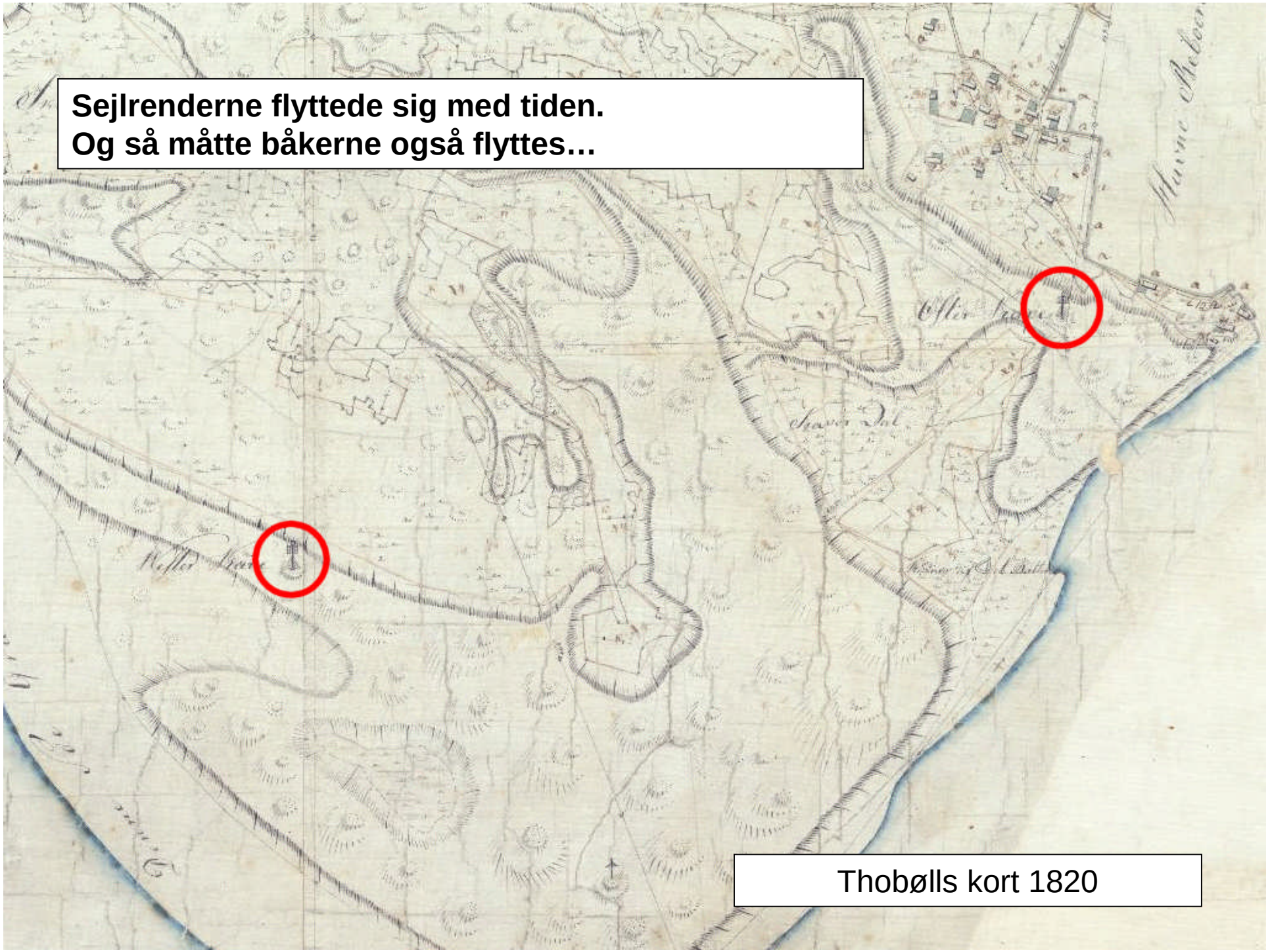

Thobølls kort 1820

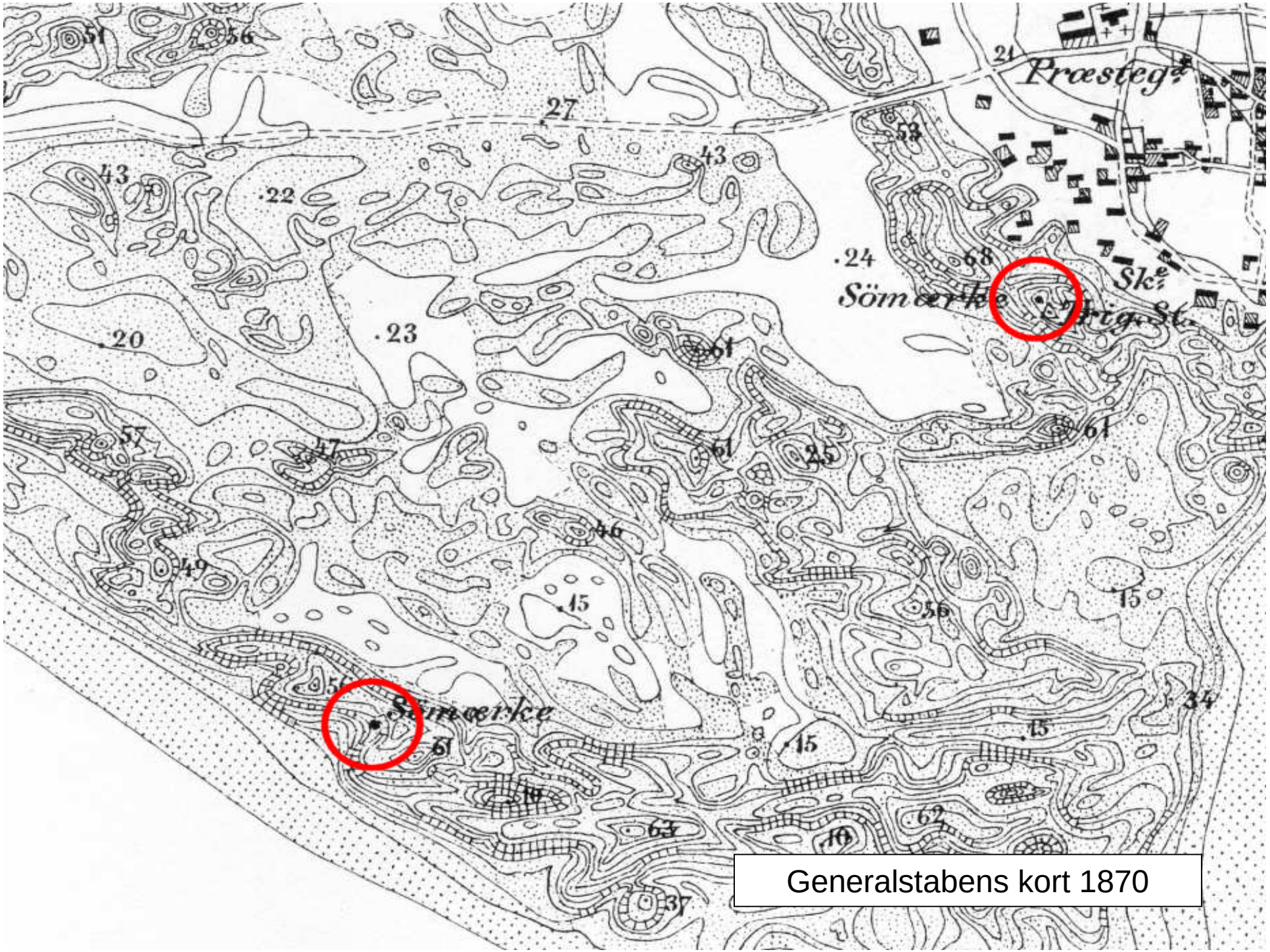

Generalstabens kort 1870

Sønderho

Æ læns Kåver er faldefærdig og nedbrydes
Fanø Ugeblad 18. december 1915

elsen
vor=
nere
Ro,
og
nen
lm.
som
alt=
om
an=
og
ig=
an

Sløjfet Sømærke. Baaken paa den store Klit mellem Badepavillonen og Strandvejen i Sønderho er forrige Mandag efter Ordre fra Vagerinspektoratet, bleven nedbrudt, da den var aldeles faldefærdig, saa det var forbunden med Fare for Mennesker at færdes i dens Nærhed. Baaken, som tjente til Sømærke, vil ikke blive rejst foreløbig; men da der er Fiskere, der har udtalt Ønsket om at faa et eller andet Anduvningsmærke anbragt for Sejladsens Skyld, tør man haabe, Avtoriteterne paa en eller anden Maade vil imødekomme deres Forlangende.

En Følge af Krigen. Som bekendt del

Fra behov til afvikling

Fotografiets tid

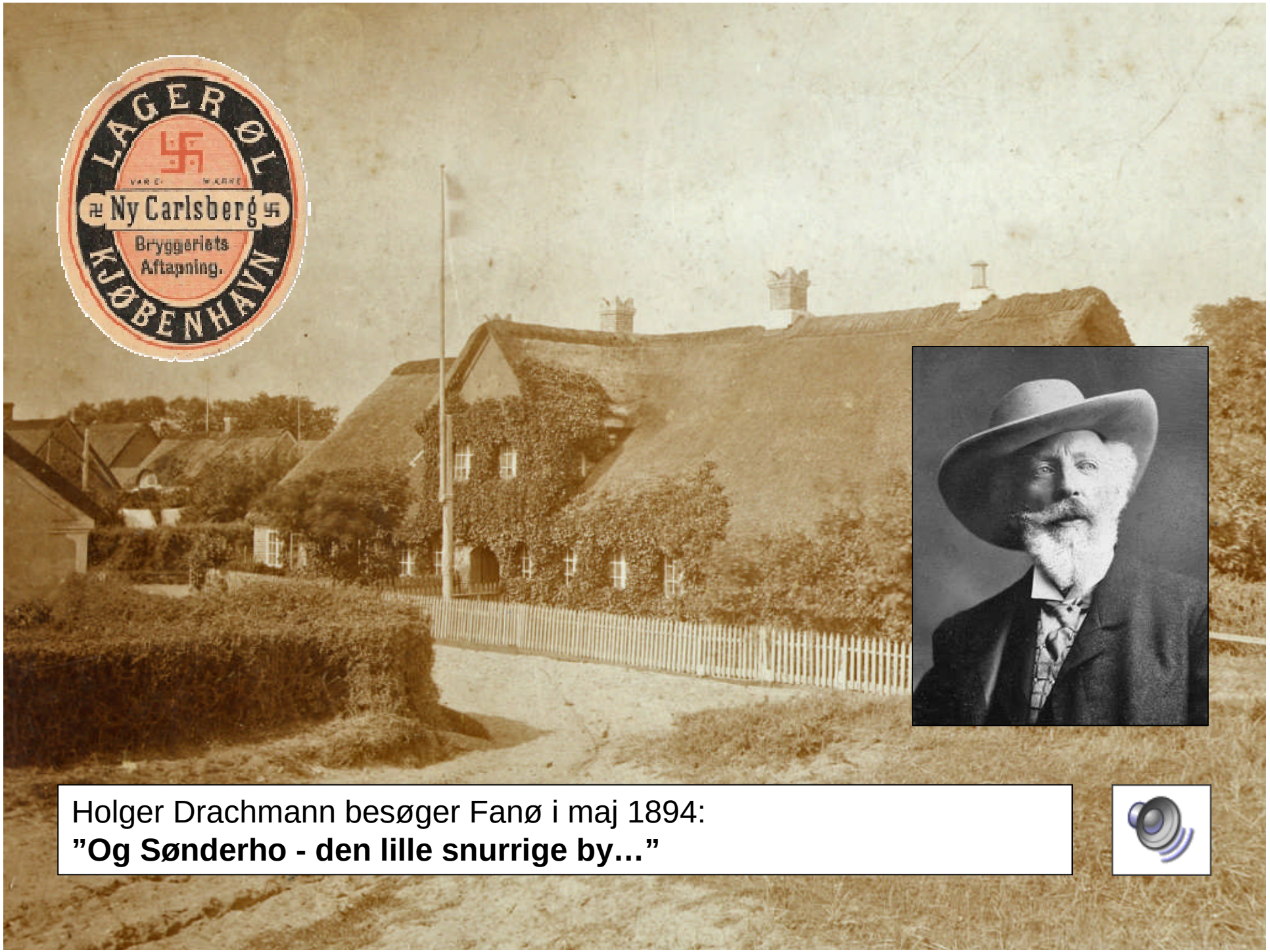

Holger Drachmann besøger Fanø i maj 1894:
”Og Sønderho - den lille snurrige by…”

Drachmann 1893

Og Sønderho - den lille snurrige by - som man endelig kommer til, uden at man ret kan skelne huse fra omliggende klitter - den ligger dér, så elskværdig liden og beskeden, pillen og pæn, hvad døre, vinduer, stakitværker og gæstgiveri angår - ganske i kahyt-stilen, ganske som en lille hollandsk klitby - lavt ved jorden, og dog med den tidligere "hovedstads" selvfølelse, stejlt afgrænset mod indflydelser fra det "moderne" Nordby, der bærer alle disse europæiske omvæltninger i sit skjold.

Omgivet og beskyttet af øens højeste klitrække - med **de rødmalede sømærker** over de hvide sandkamme - tyst og stille, venlig men unægtelig lidt ensomt ligger den dér og tærer på fortiden - indrømmende professor Exner og nogle akademiske pensionister et par måneders sommerophold, men strengt afvisende enhver titel af badested. - Endnu.

Og man sætter sig ned i den skyggefulde krohave, mellem de to kastanietræer - hvoraf Exner har gjort en akademisk pennetegning i ulastelige krydsstregninger - nyder med et undertrykt suk sin Ny Carlsberg, den eneste ølsort, som findes på stedet - og man drømmer.

Toppen af en Klit. I Linien Baakerne overet ligger uden for Barren i 6,5 m Vand Anduvnings-Tønden, der er en stribet Spidstønde, mærket »*Knude-Dyb*«, med Ballon. Fra Anduvnings-Tønden holder man ind over Barren holdende en hvid Stage med 2 Halmviske om Bagbord og en rød Stage med Kost om Styrbord; naar denne er passeret, styres efter Afmærkningen i Løbet videre Ø. efter.

28. *Sønderho* Ø.-Baake.

29. *Sønderho* V.-Baake.

Ankerplads. Paa Ø.-Siden af *Kjelsand* findes en ret god Ankerplads, der er beskyttet af *Kjelsand* og de øvrige Grunde, men vanskelig at søge uden Lods. Man man uden Hjælp af Lods ankre midt i Dybet i 11 m Vand ud for Ende af *Peter Meyers-Sand*, paa hvilken Plads man ligger godt sely

Vin

har 4

udføre

lbund

ghus

Den danske Lods 1905

For at anduve Knude-Dyb må man ikke komme landgrunden nærmere end i 4 favne vand, før man har de to båker SV for Sønderho by i Sigte. De er begge pyramideformede; øst-båken er 46 fod høj, vest-båken er 40 fod høj. De står begge på toppen af en klit.

Trafikken på Ribe er kun lokal. Den vigtigste genstand er hø, der udføres til øerne.

Forrest Kåvervej 7. Postkort stemplet 23. jan. 1917

Postkort ca. 1910

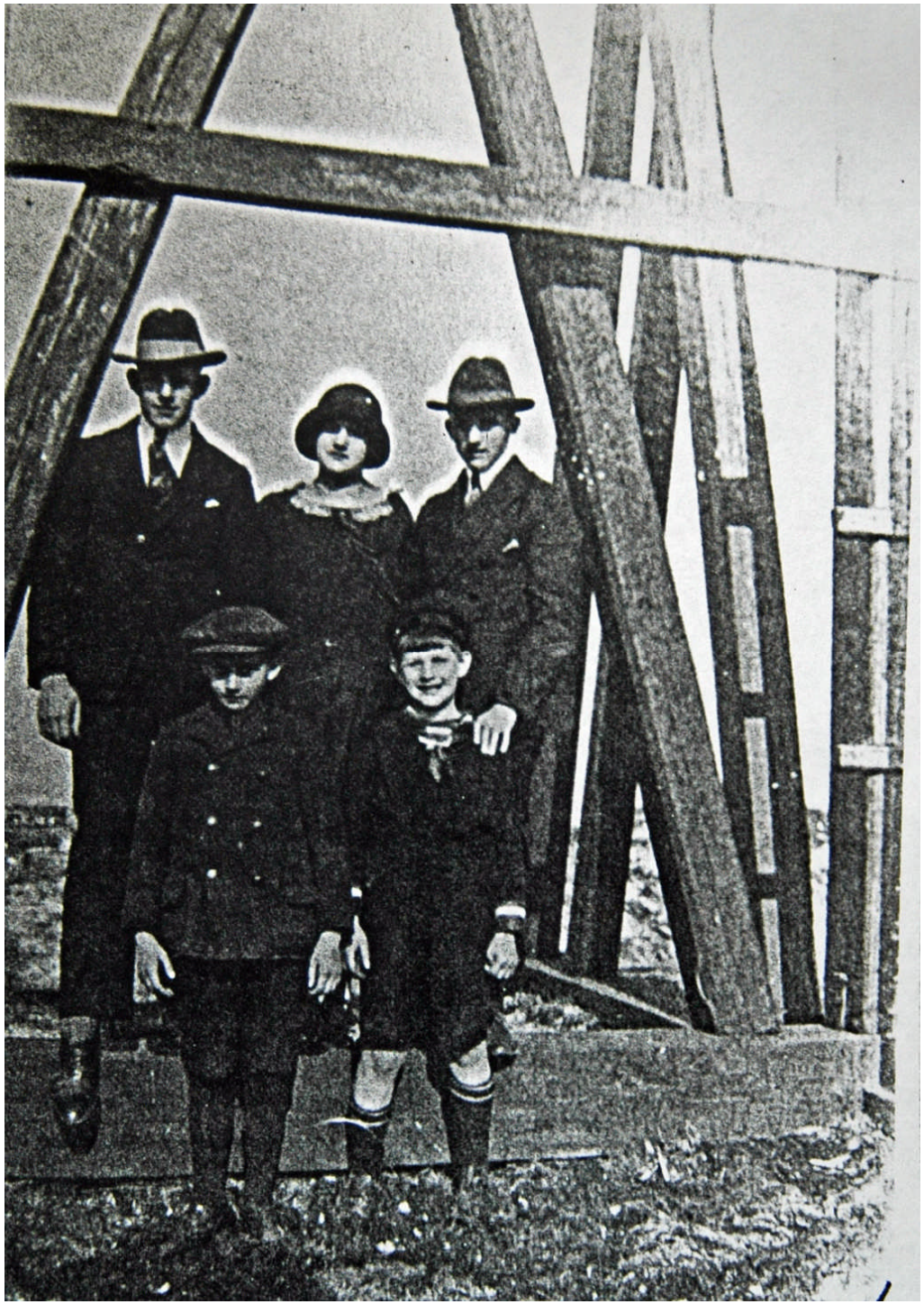

Familieudflugt til æ kåver omkring 1925

Fra venstre ses:

Jes Arne Hansen, Juliane Marie Hansen og Oscar Kromann.

Drengene er fra venstre:

Svend Kromann og Anders Wilhelm Hansen

Fotograferne Sonnich Thomsen (1858-1933) og
sønnen J.W. Thomsens (1902-1987) fotografiske atelier i Sønderho

Trigonometrisk station m. granitpostament

Pejletårn med timeglassignal

Fikspunktblok m. bronzeplade

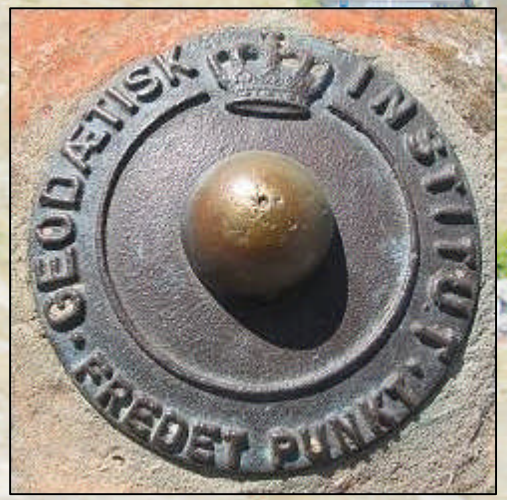

Pejletårn, æ kåver og Kåverhuset

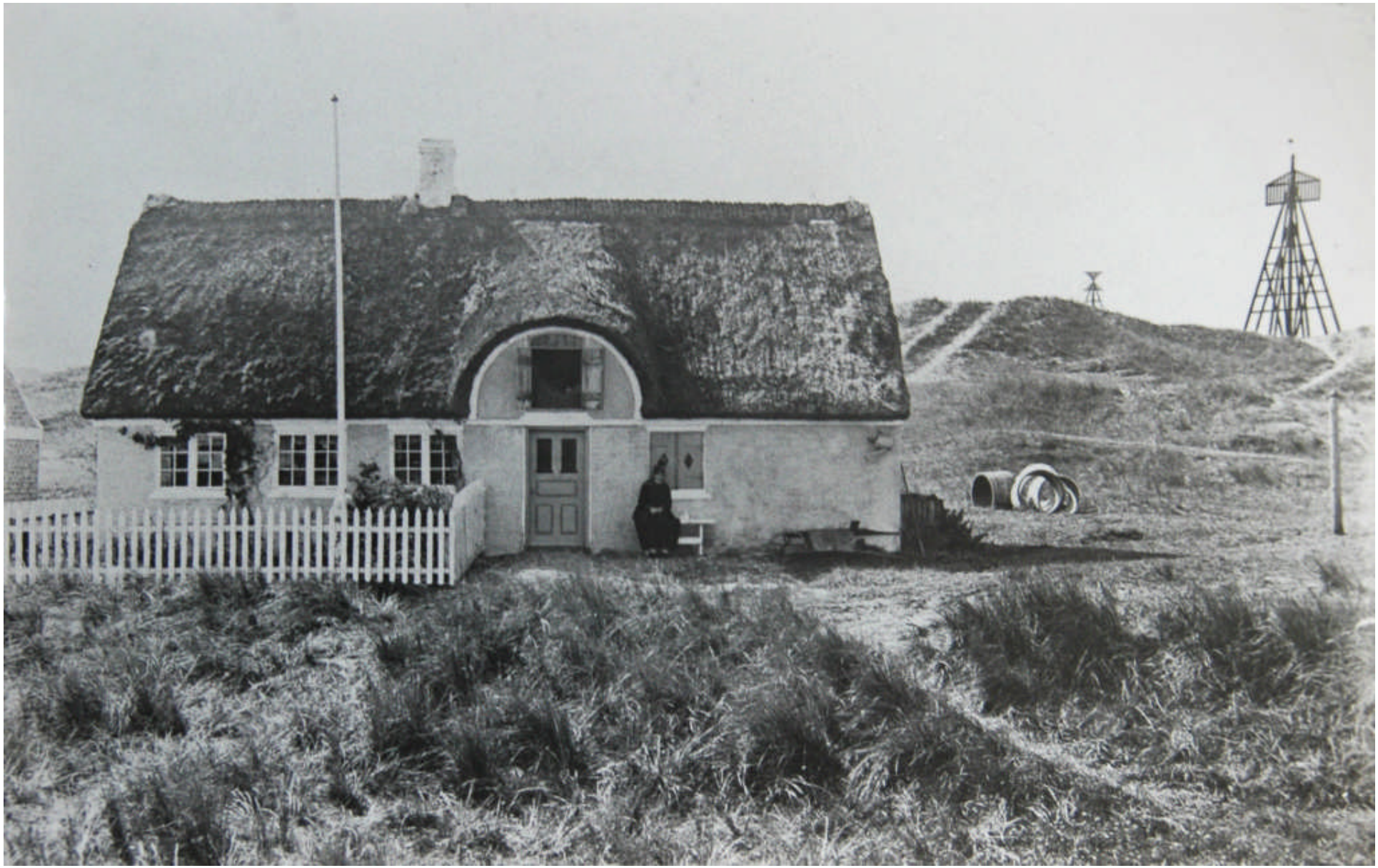

Karen Nielsens hus eller Kåverhuset ca. 1930

Danbyhus endnu med hollandsk svungne gavle og Kåverhuset ca. 1930

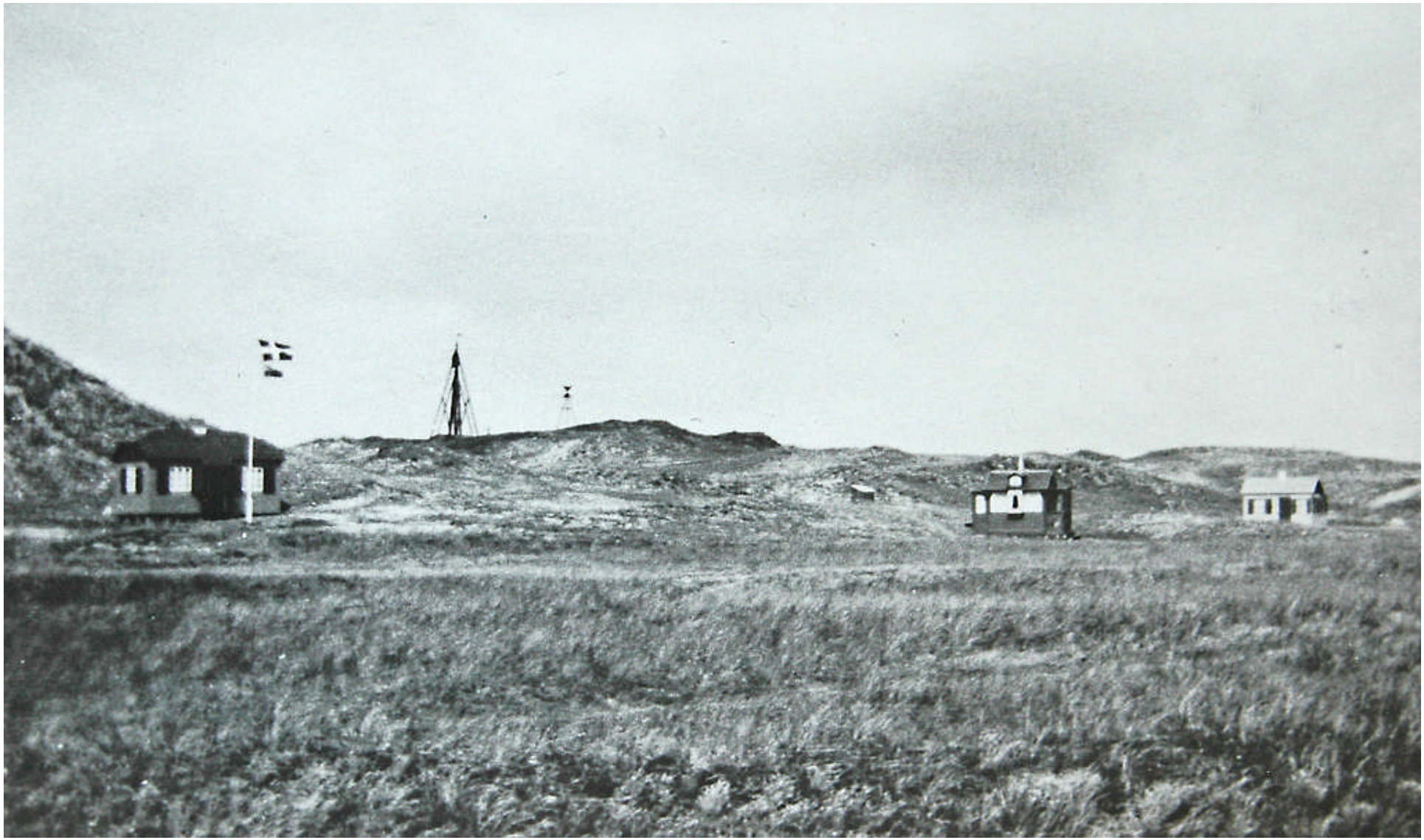

Kåveren set fra Hønen, hvor fotograf Petrea Lund i en årrække drev et tehus.

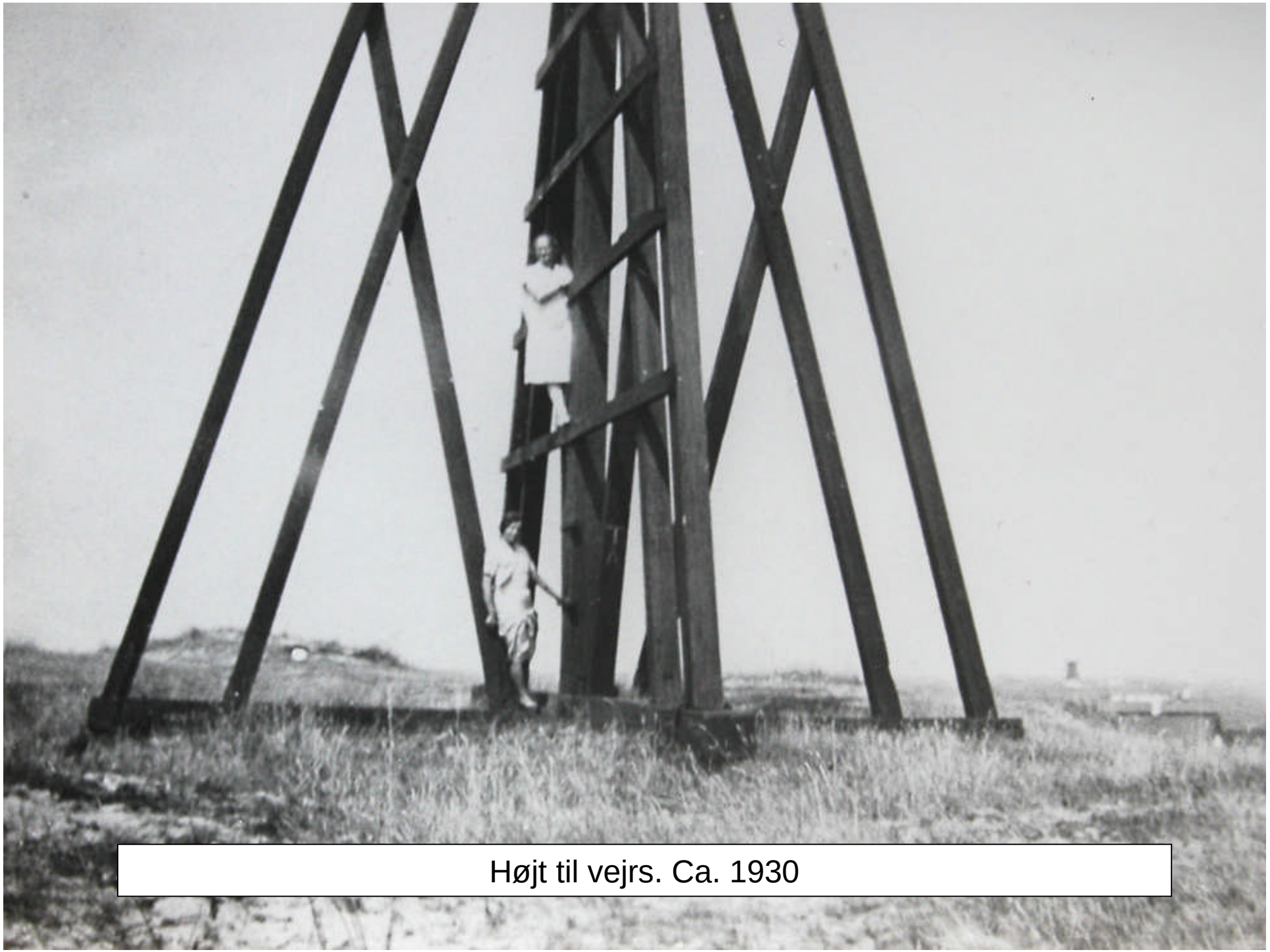

Højt til vejrs. Ca. 1930

Æ kåver males

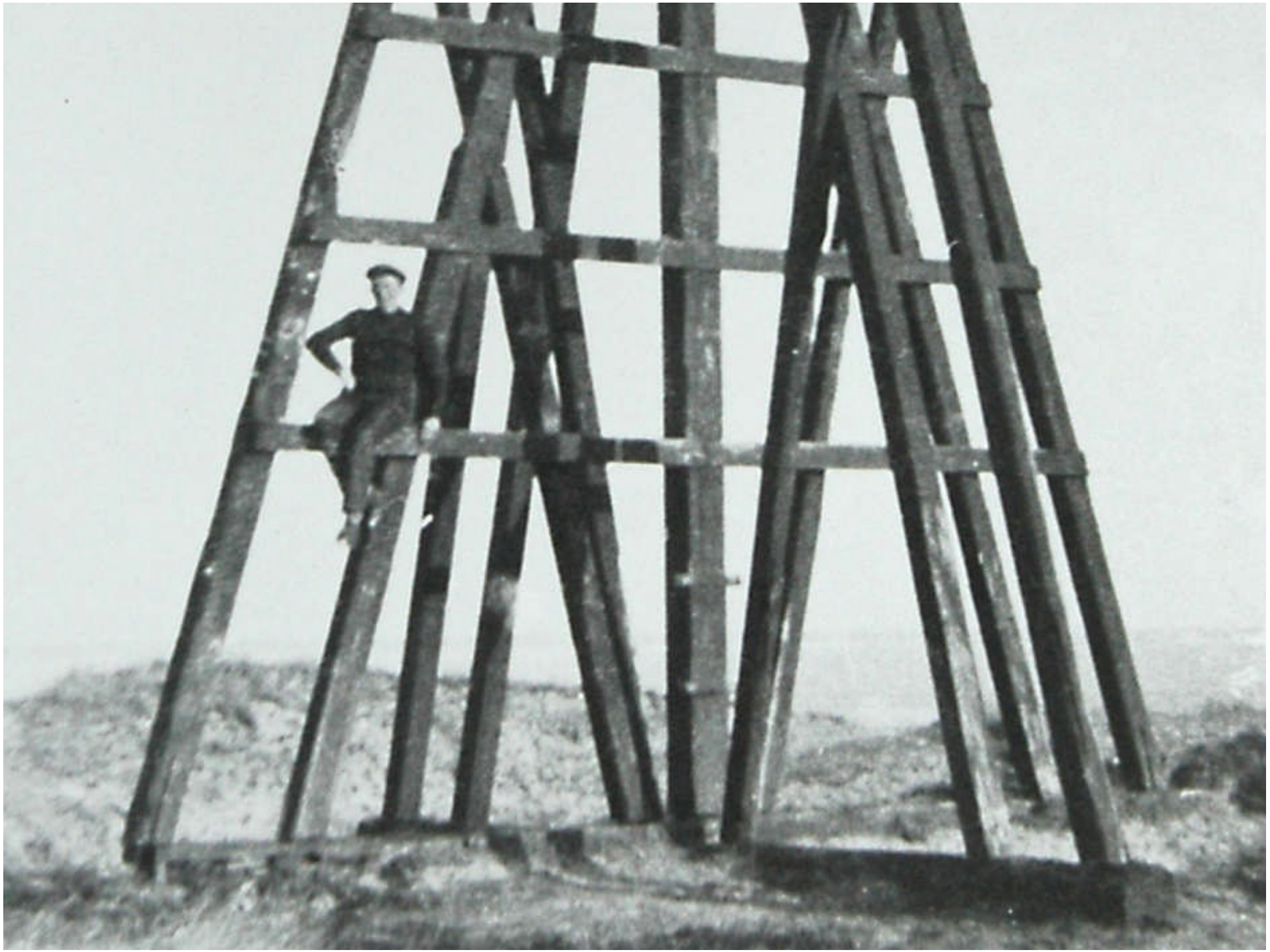

Æ kåver var forsynet med en vindfløj udformet som splitflag

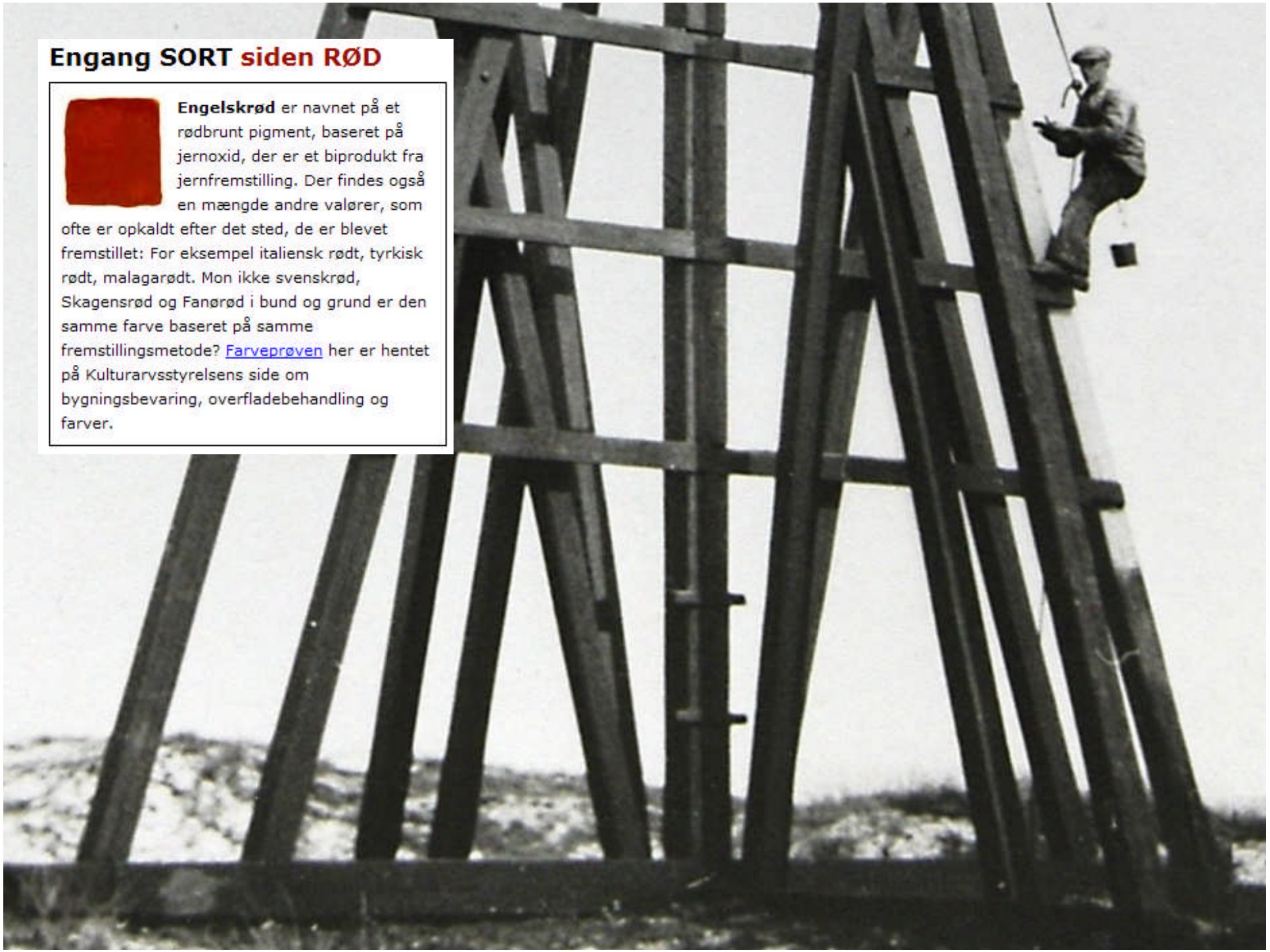

Engang SORT siden RØD

Engelskrød er navnet på et rødbrunt pigment, baseret på jernoxid, der er et biprodukt fra jernfremstilling. Der findes også en mængde andre valører, som ofte er opkaldt efter det sted, de er blevet fremstillet: For eksempel italiensk rødt, tyrkisk rødt, malagarødt. Mon ikke svenskrød, Skagensrød og Fanørød i bund og grund er den samme farve baseret på samme fremstillingsmetode? Farveprøven her er hentet på Kulturarvsstyrelsens side om bygningsbevaring, overfladebehandling og farver.

Udsigt oppe fra æ kåver

Fotograf i Sønderho Sonnich Thomsen (1858-1933)

Postkort med udsigt mod æ kåver fra toldkontrollørens hus

Klithuset med æ kåver som kulisse 1929
Max Müller opfører tåreperseren ”Slægtninge”,
en vaudeville skrevet af Henriette Nielsen i 1849.

Klithuset 1929. Med hovedpersonerne i ”Slægtninge”

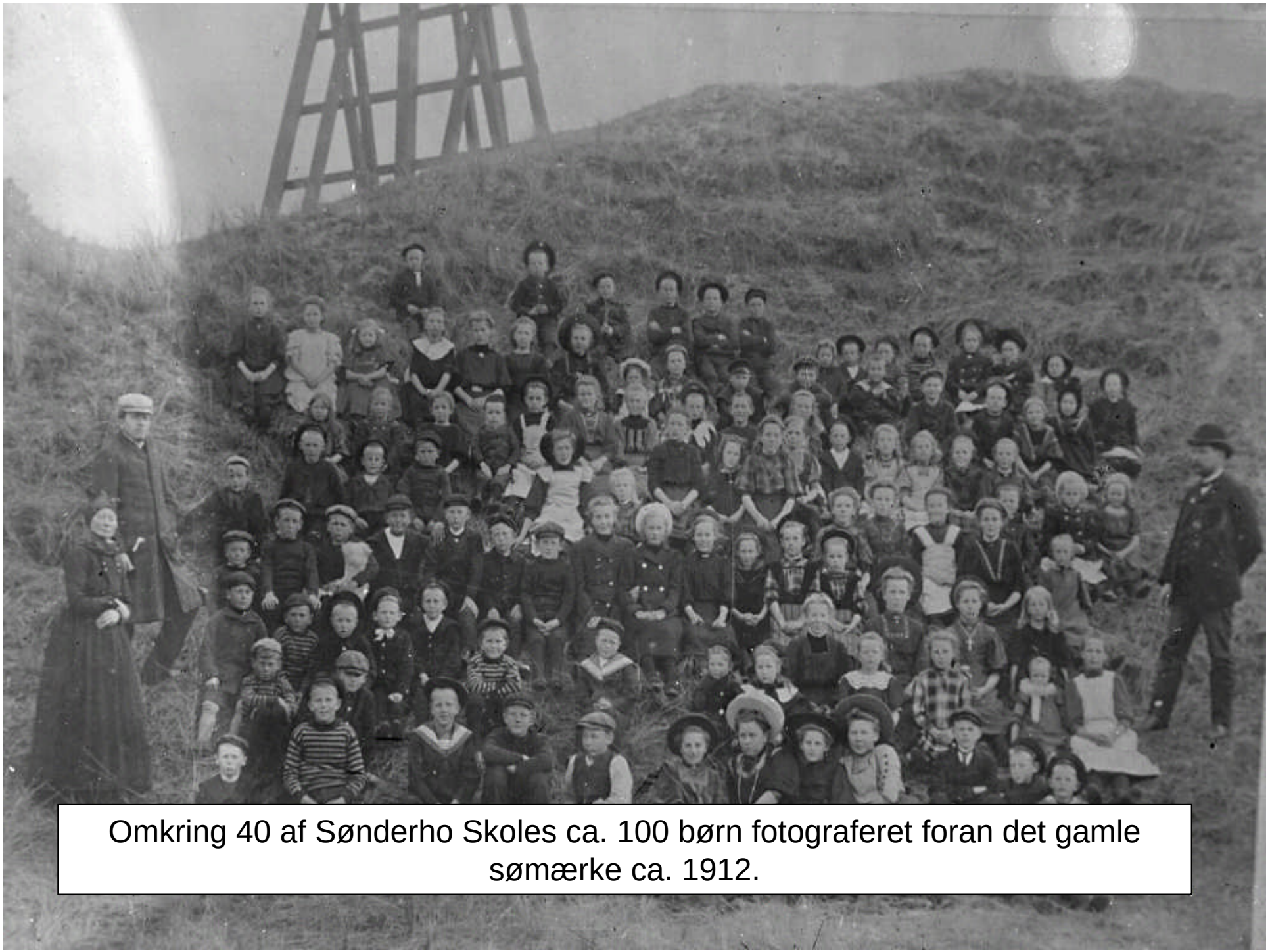

Omkring 40 af Sønderho Skoles ca. 100 børn fotograferet foran det gamle sømærke ca. 1912.

Geodætisk Instituts pejletårn
og æ kåver i baggrunden.

Gudrun Bangsborg (1899-1939).

Foto: Petrea Lund, Sønderho.

Fanø Ugeblad

Upartisk
Upolitisk
Averlissementstidende

Stormen i lørdags

Den stærke Storm i Lørdags gav stærkt Højvande på Stranden og i Engene ved Sønderho. Det store Sømærke på Klitten ved Skolen blæste om. Forhåbentlig bliver det dog atter genrejst, da det ellers stærkt vil savnes. (Fanø Ugeblad, 26. oktober 1935).

Kåveren væltede i en stærk storm 19. oktober 1935

Sømærkerne

Som kunstnerne så dem

Jagten ”Anne Hedevig” af Sønderho. Akvarel udført af Jes N. Ollesen 1842.

Sønderho mølle og æ kåver foran boven på ”Anne Hedevig”.

Den unge kunstner David Jacobsen besøger Fanø og Føhr 1852
Kvinder der høster, august 1852

David Jacobsen: Udsigt til æ Kåver, august 1852

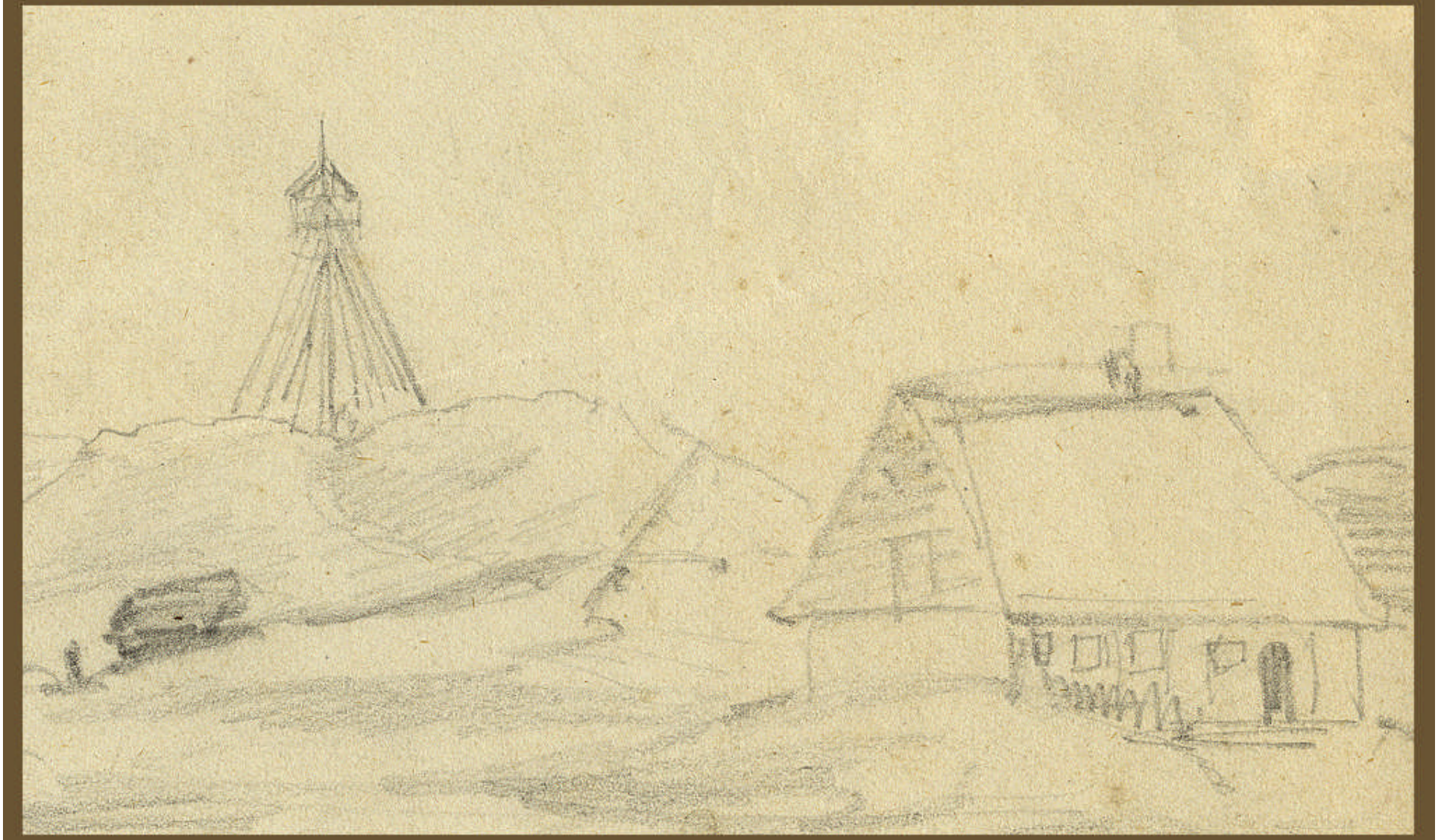

David Jacobsen: Sønderho-kvinder høster korn. 1852

Johan Rohde: To Sønderho-kvinder høster korn. 1910

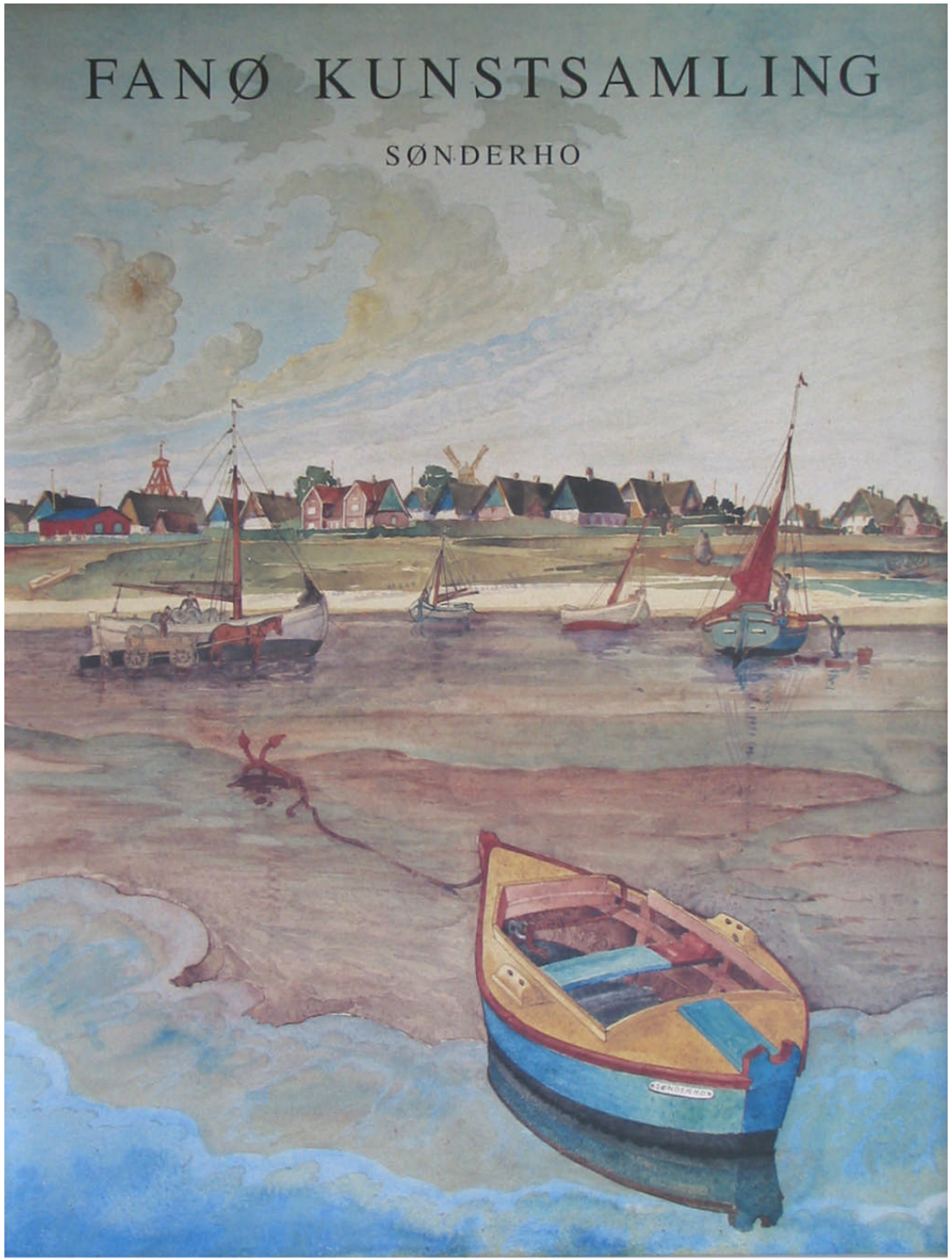

Sønderho havn og æ kåver
Akvarel af Carl-Johan Forsberg

Sønderho Havn og æ kåver. Akvarel af Carl-Johan Forsberg

Sønderho mølle, æ kåver, Geodætisk Instituts pejletårn og æ læns kåver.
Akvarel ca. 1910 af Karl-Johan Forsberg

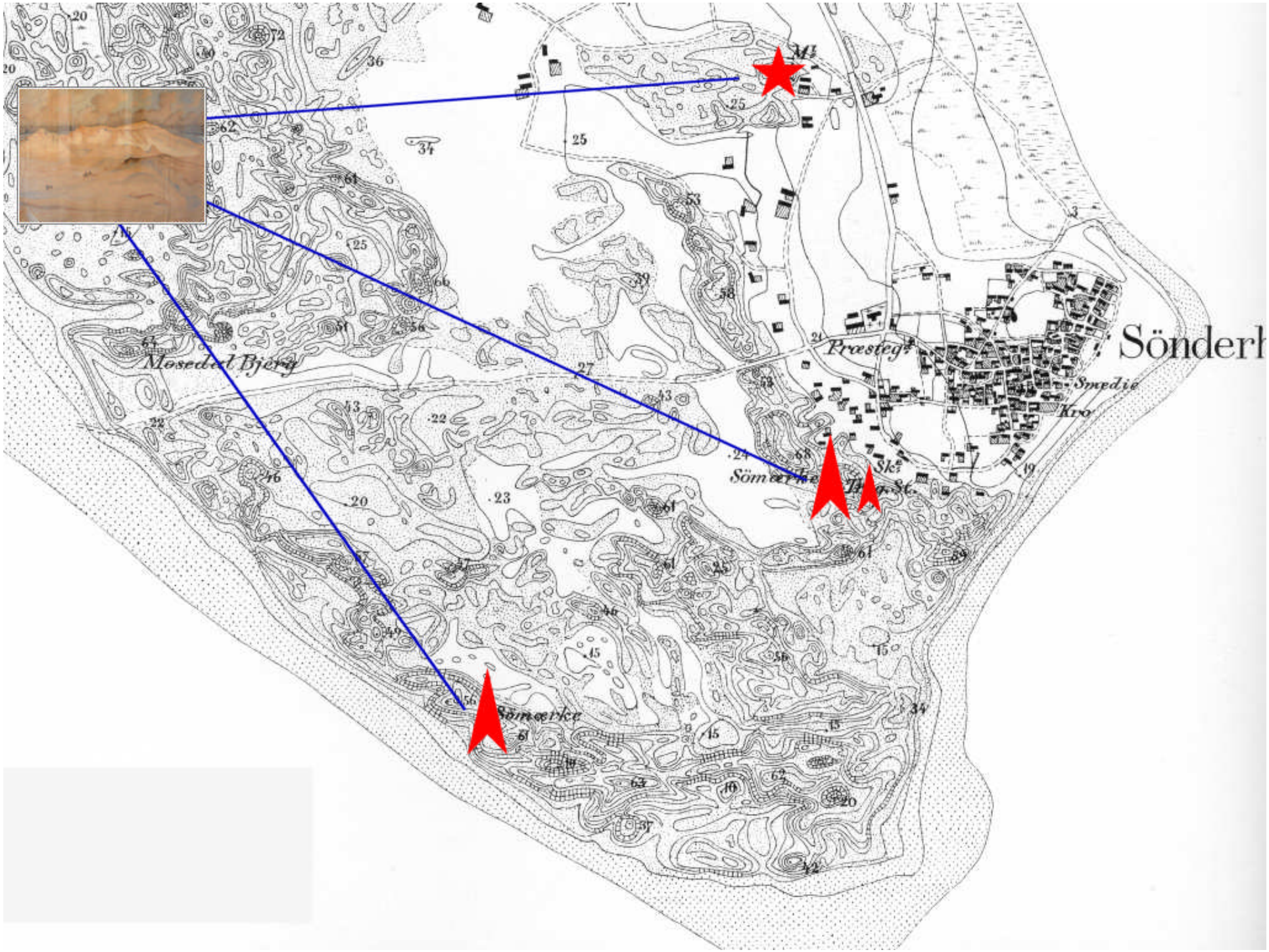
Mosedal Bjerg
Præstegaard
Smedie
Kro
Sönderh

Anduvningsmærke og æ læns kåver. Carl-Johan Forsberg, juli 1914

Farvelitografi udført af Jens Dragsbo (1886-1954)
Kåverhuset med æ Kåver i baggrunden (uden år)

Heinrich Dohm:

Sømærke på klit syd
for Sønderho. 1923.

August Wilckens: Parti fra Fanø. Uden år.

Der var engang

Historien genoplivet?

Fanøforeningen i København udnævner N.M. Kromann til æresmedlem 1934 for hans utrættelige arbejde for bevarelsen af hjemstavnsminderne.

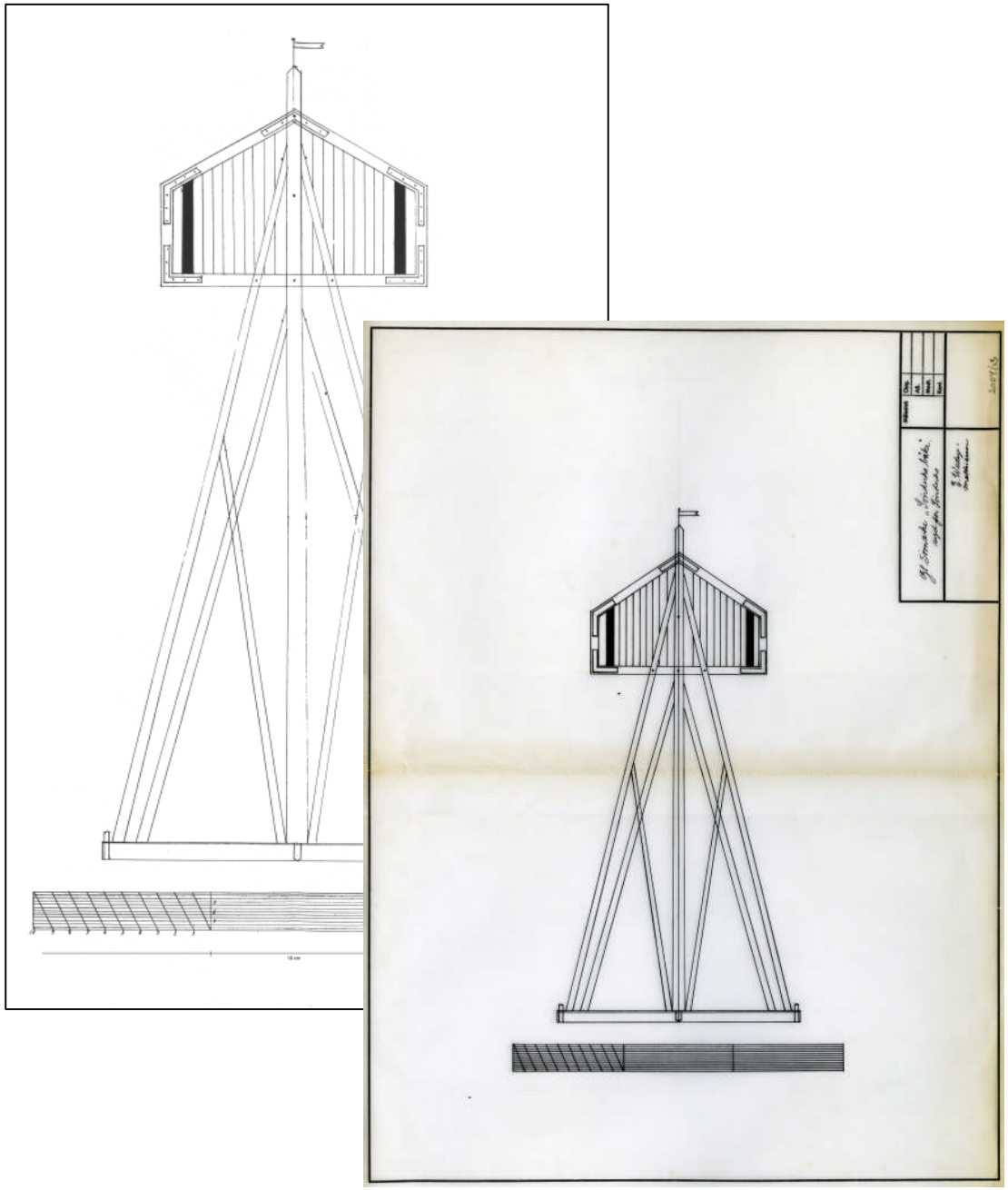

Tegning af æ kåver

til major E. Wedege-Mathiassen, Ove Kromann-Rasmussen og ”*en kreds af mennesker med tilknytning til Sønderho*” i samarbejde med ”*Fonden gamle Sønderho*” af direktør Hans H. Mohr, Fyrdirektoratet.

Udført 1972 af Fyrvæsenets Tekniske Tjeneste.

Overgaden O. Vandet 62 B, Christianshavn, København

Rentegning v. Wedege-Mathiassen

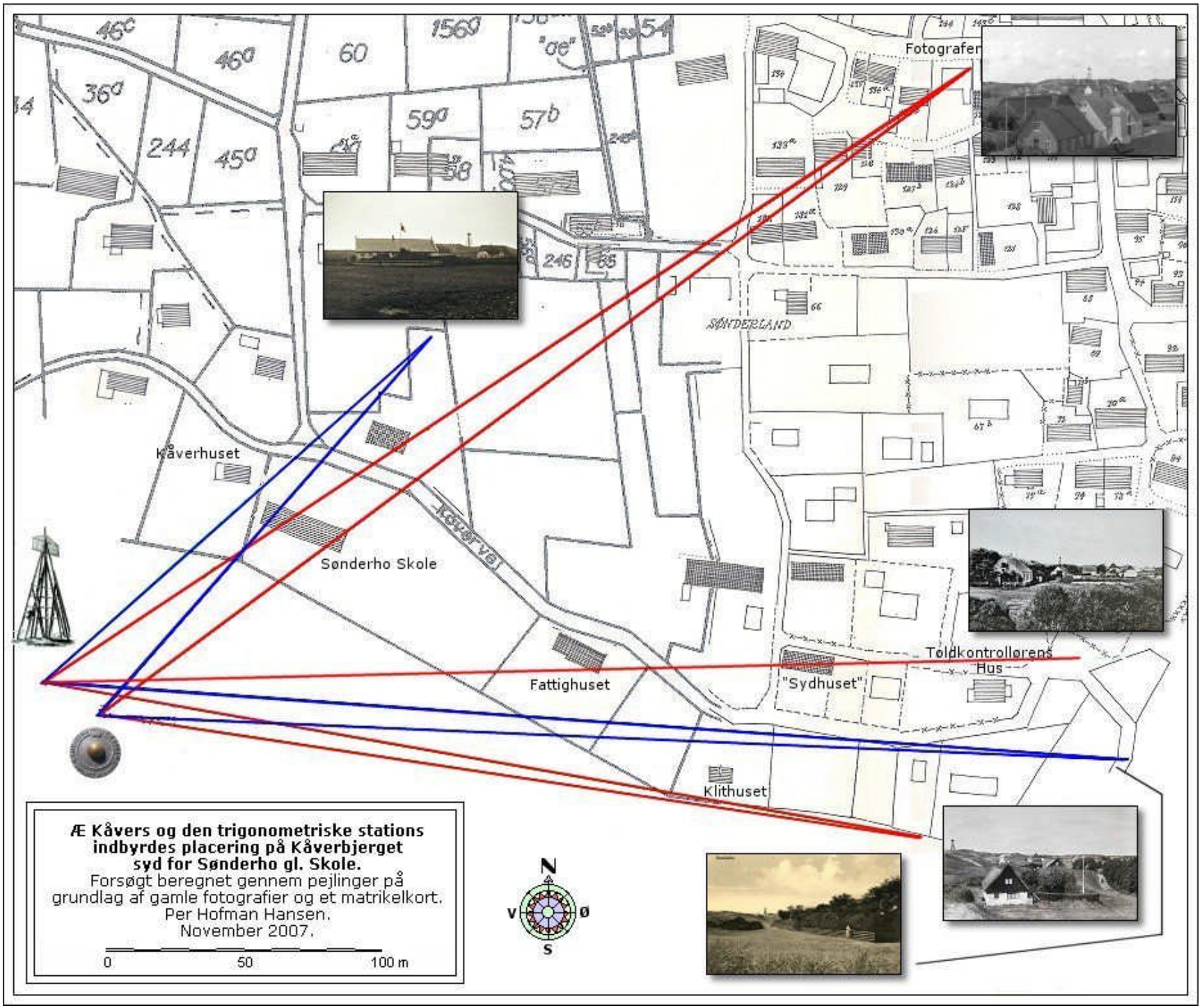

Æ Kåvers og den trigonometriske stations indbyrdes placering på Kåverbjerget syd for Sønderho gl. Skole.

Forsøgt beregnet gennem pejlinger på grundlag af gamle fotografier og et matrikelkort.

Per Hofman Hansen.

November 2007.

Så langt så godt. Muligheden er der…
EFTERLYSES

Forslag til Nationalpark Vadehavet

rmations- og debathæfte

Kulturhistorien skal være synlig

- Fanøs skipperbyer er særlige for Vadehavet og fortæller om handelens og søfartens betydning.
- Nationalparkbestyrelsen får en vigtig opgave i at bevare, styrke og synliggøre de kulturhistoriske værdier.
- Et andet vigtigt forhold er at udbygge viden om historiske spor i landskabet.
- Kulturmiljøer og kulturhistoriske helheder og enkeltelementer, der fortæller om Vadehavet, skal bevares, synliggøres og gøres tilgængelige.

Kåvervej

Kåvervej

Modelfoto

Ca. 35 cm høj model indsat i landskabet.

2007

Det var de første 425 år

Se og læs mere på
www.aldus.dk/fanoe/kaaver

Tak til Jens Ebbe Thomsen og andre private, bibliotekerne på Fanø,
Fanø Kunstmuseum, Sønderho Kirke, Sognearkiverne i Sønderho og
Nordby og Rigsarkivet